Andrei Dîrlău

Cartea Lucrurilor Tainice

variațiune pe o temă de Borges

Tracus Arte

Andrei Dîrlău este scriitor, cercetător, publicist, traducător. A absolvit facultățile de limbi străine și teologie. Este doctor în istoria religiilor cu teza *Religiile Chinei și creștinismul*, publicată sub titlul *China harului*. A publicat studii de istoria culturii și a mentalităților, teologie, literatură, traduceri. Stagii de lucru și cercetare în Germania, Italia, Spania, Belgia, Malta, China (trei ani). A călătorit și studiat șase luni în Tibet.

Cartea Lucrurilor Tainice constituie debutul său literar.

Andrei Dîrlău

Cartea Lucrurilor Tainice

Variaţiune pe o temă de Borges

Volum ilustrat de ECATERINA ORBULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DÎRLĂU, ANDREI
Cartea lucrurilor tainice / Andrei Dîrlău. - Bucureşti : Tracus Arte, 2017
ISBN 978-606-664-836-3

821.135.1

www.tracusarte.ro
Editura Tracus Arte
Bucureşti, str. Sava Henția nr. 2, sector 1

Andrei Dîrlău

Cartea Lucrurilor Tainice

Variaţiune pe o temă de Borges

Tracus Arte
2017

Atâta foc, atâta aur
Mihai Eminescu

rugul ardea dar nu se mistuia
Ieşirea 3:2

Attar din Nishapur
Privit-a trandafirul şi i-a spus:
– O sferă imprecisă țin în mână.
J.L. Borges, *The unending rose*

unde lucrurile disparate dobândesc un înțeles prea complex spre a putea fi definit,
prea subtil ca să devină limbaj
Ioan Petru Culianu, Alergătorul tibetan

Tout existe pour aboutir à un livre
Stéphane Mallarmé

1

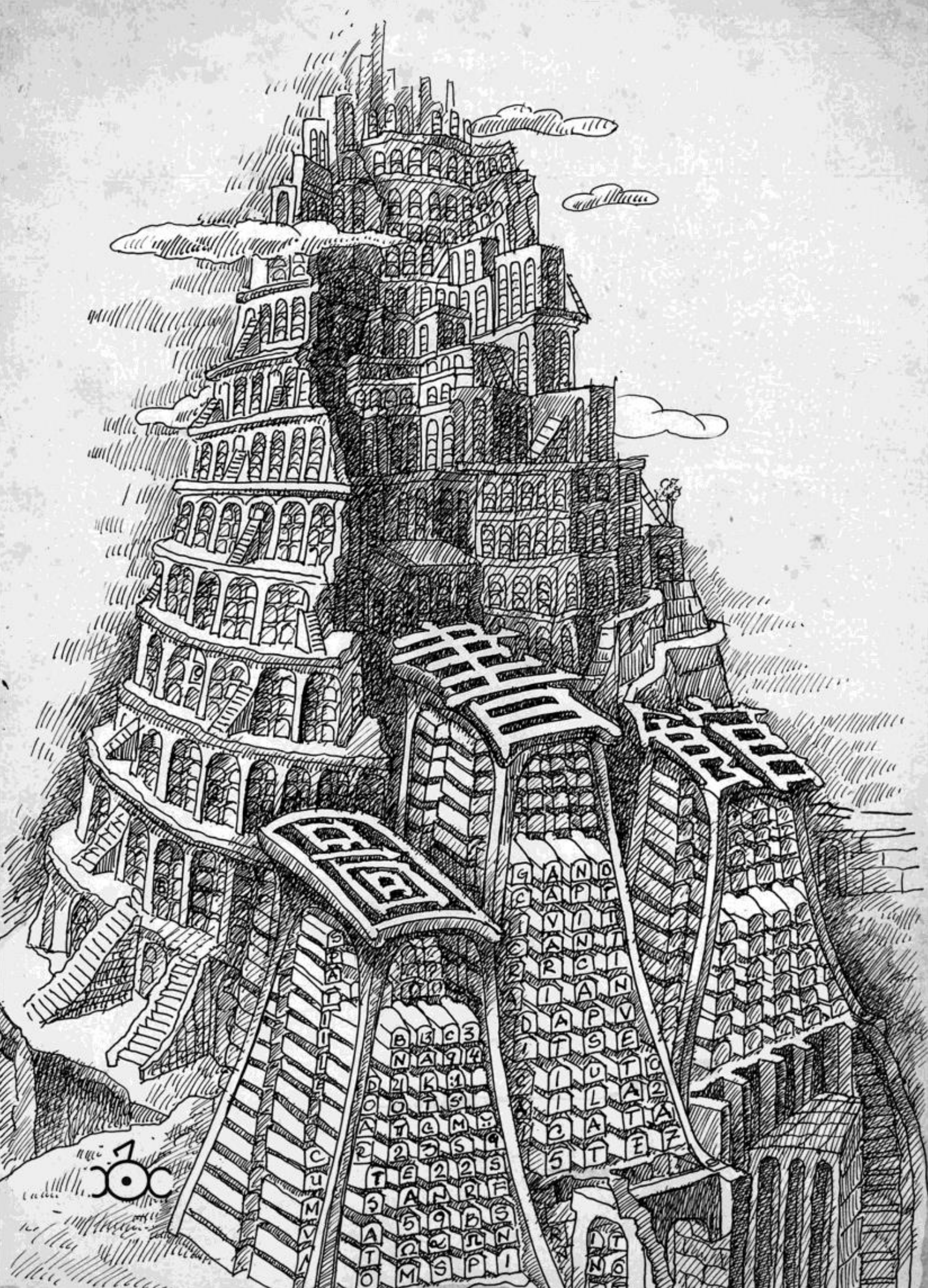
Biblioteca

Bibliotecile m-au fascinat dintotdeauna. Încă din copilărie, imensa bibliotecă de familie de la etajul casei noastre vechi, năpădite de iederă, de pe strada Salcâmilor, mi se părea un loc miraculos, unde paginile cărților pe care le citeam seara luau forma cercului de lumină proiectat de abajurul auriu al veiozei, rotunjindu-se ca nişte lampioane chinezeşti luminate din interior. De fapt întregul imobil era plin de cărți ce păreau a prolifera asemeni unui organism cu viață proprie, o viață vegetală precum a unei plante hrănite cu

sevă de cerneală tipografică. Alteori le vedeam ca pe o maree de hârtie ce amenința să inunde întregul spațiu, revărsându-se la parter şi până afară, în garajul ce-şi făcuse şi el loc, printre irişi, caprifoi şi azalee, sub bătrânul nuc din curte.

Chiar şi în acea minusculă construcție de cărămidă, în locul Daciei 1300 câştigate pe un carnet CEC de cinci mii de lei cu premii în maşini, dar apoi vândută pentru ca alte cărți să fie cumpărate și plasate în locul ei, apăruseră curând nenumărate rafturi pline. Erau metalice, de același tip cu cele din casă, toate acoperite de mama cu huse de pânză albastră cu fermoar. Întotdeauna mă mirasem că, odată intrat înăuntru, spațiul părea a se mări în chip neverosimil. Infimul paralelipiped părea să devină nesfârșit — ca şi casa, de altfel. De fiecare dată mă rătăceam, cu plăcerea secretă a aventurii, printre rafturile așezate parcă mereu altfel. Nu înțelegeam cum puteau încăpea atâtea, nici cine le permuta atât de eficace, și oricât încercasem, nu izbutisem niciodată să memorez dispunerea lor veșnic diferită, nici locul vreuneia dintre cărți. De fapt nu-mi amintesc să fi putut vreodată regăsi aceeași carte a doua oară, nici în casă, nici în garaj.

Dar nu aveam de ce să regret: sub husele albastre, de fiecare dată când trăgeam câte un fermoar,

descopeream minunății de nedescris, mereu altele: atlasuri ale lumii cu hărți colorate ale tuturor continentelor; enciclopedii cu ilustrații ale celor mai bizare lucruri imaginabile; cărți de călătorie cu fotografii de munți presărați cu lacuri glaciare, fluvii ce-şi croiau drum prin jungle luxuriante, cascade amețitoare și deşerturi nesfârşite; tratate despre mitologiile antice şi religiile lumii, cu poze de pagode, temple, piramide, statui de zei ciudați şi oameni în somptuoase veşminte rituale; compendii de astronomie cu imagini ale planetelor, stelelor şi galaxiilor, pe care mama mi le explica cu răbdare. De altfel, ea era şi singura care păstra o anume ordine în haosul domestic, singura care se descurca în hățişul de rafturi și volume presărate peste tot, singura care ştia exact, în orice moment, unde se află orice carte de care se întâmpla să întrebe tata, şi care i-o aducea zâmbind ca o Ariadnă enigmatică şi minuțioasă.

Intuisem foarte devreme că părinții mei erau legați nu doar de o dragoste adâncă, ce se vedea chiar din felul în care se înțelegeau din ochi, ci şi de pasiunea pentru cărți. Tata avea un prenume ce părea a-i fi decis aprioric vocația — de altfel mereu glumea pe seama numelui său, Homer Palamaru, zicând că e o combinație antinomică și caraghioasă ca şi el. Era un om neaşteptat de şarmant, previ-

zibil de mizantrop, şocant de erudit şi moderat de introvertit, dar de o mare generozitate şi căldură sufletească. Ca traducător de limbi clasice avea oarecare notorietate, dăduse chiar o nouă şi destul de apreciată, deşi inutilă, versiune a *Odiseei* în hexametri antici, comparată cu cea a lui Murnu. Din păcate murise prematur, de o boală de plămâni pe care o numea, cu umor livresc, „nufărul lui Chloé", făcând aluzie la o carte ce fusese pretextul sub care o cunoscuse pe mama — evident, unde altundeva decât într-o bibliotecă? — și care devenise un fel de epitom în oglindă al vieții lor.

Mai târziu, după moartea lui, mama mi-a arătat câteva manuscrise dactilografiate, legate în carton, niciodată publicate. Printre ele era şi o traducere din latină a două scurte tratate ale Sfântului Bonaventura despre unirea cu Dumnezeu. Titlurile lor, *Focul iubirii: călătoria minții în ea însăşi* şi *Călătoria minții întru Dumnezeu*, aveau să mă urmărească ani în şir. Fusese ultimul lucru despre care îmi vorbise mama, care nu supraviețuise mult după plecarea tatei. Aşadar, odată cu biblioteca, am moştenit de la ei şi hobby-ul literar.

La drept vorbind, odată cu trecerea anilor, amintirea lor începuse să se mitizeze în mintea mea. Ajunsesem treptat să nu mai fiu prea sigur ce era adevărat şi ce era ficțiune creată chiar de

mine. Dispăruseră din viața mea în mod oarecum convenabil (ce îngrozitor suna! și totuși...), lăsându-mi tot ce aveam nevoie, dar fără a deveni povară. Tot mai mult începeam să mă gândesc la ei ca la nişte părinți ideali, poate prea perfecți, făcând tot mai greu distincția între cei care fuseseră cu adevărat şi cei imaginari, pe care poate mi-ar fi plăcut să-i am. Imaginea lor se retrăgea într-o legendă a cărei memorie, pesemne măcar parțial falsă, începuse să mă urmărească asemeni unui model de neatins.

2

Hipertext

Nu am nicidecum intenția să țes o cronică amănunțită a acelor ani. E suficient să recurg la evocarea selectivă a câtorva amintiri disparate, căutând mai cu seamă constante, simetrii şi recurențe (care sunt, se ştie, aproximări ale veşniciei), pentru a schița cadrul întâmplărilor ce vor urma — un cadru ce pare cu atât mai ireal cu cât e mai vag conturat. Şi totuşi, cititorul binevoitor va desluşi în sumarele descrieri poezia unor vremuri de tot prozaice, născută din evaziune şi vis.

Aşa cum era de aşteptat, am petrecut ani întregi în bibliotecile din Bucureşti. Preferata mea era BCU-ul, splendida Bibliotecă Centrală Universitară, vechiul palat al Fundației Carol I, ars din temelii ulterior, la Revoluție, în ajunul Crăciunului lui 1989, sub pretextul că ar fi ascuns „terorişti" (avusesem astfel încă o probă, dramatică, a puterii subversive a cărților). Deşi doar student, apoi absolvent, eram totuși tolerat acolo, în luxoasa Sală a Profesorilor, prin bunăvoința unei bibliotecare drăguțe, elegante, cu părul bătând într-o nuanță roşiatică, mereu tristă. Fusese mişcată, se părea, de asiduitatea tânărului singuratic ce venea aproape zilnic şi care parcă-şi propusese, asemeni unui Pécuchet valah, să parcurgă *toate* volumele din bibliotecă.

Mai era apoi Biblioteca Centrală de Stat, ignorată de toată lumea sub acronimul criptic „BCS", aflată vizavi de Banca Națională (abia mult mai târziu, prin 2010, avea să fie mutată, sub numele de Biblioteca Națională, pe Bulevardul Unirii într-o clădire nouă, uriaşă, a cărei construcție a durat un sfert de veac şi care a purtat multă vreme drept firmă, nimeni nu ştia de ce, în loc de numele ei, o uriaşă reclamă clipind intermitent *Samsung*). Mai existau biblioteca Facultății de Litere, găzduită în vechea clădire a universității din strada Edgar Quinet, cea a cochetei facultăți de limbi şi literaturi străine din

Pitar Moș (fost pension de fete pe vremuri), cea austeră de la filosofie, lângă Operă, mica bibliotecă municipală din Amzei, și în sfârșit semi-interzisele biblioteci străine — cea franceză din Dacia, cea britanică de lângă cinema Patria, cea americană din spatele hotelului Intercontinental –, unde simpla înscriere echivala în anii ′80 cu un act de cvasi-dizidență, ceea ce, evident, le sporea farmecul...

Nu erau multe — o eneadă — dar de ajuns cât să proiectez pe seama lor o întreagă metafizică legată de simbolismul acestui număr. Căci, la urma urmei, nu sfârşeşte oare orice lucru, dus până la capăt, în metafizică?

*

Liniştea bibliotecilor îmi dădea întotdeauna un sentiment de siguranță aproape amniotică. În Babelul lor tăcut, între pereții lor lambrisați, ce nu erau decât infrastructuri de lemn şi zidărie ale poliglotelor labirinturi tipărite (căci adevăratele labirinturi nu sunt făcute din piatră, cărămizi sau ciment, ci — aşa cum invariabil, mai devreme sau mai târziu, află orice bibliotecar şi orice cititor serios — din cuvinte), la adăpostul miilor de tomuri prăfuite, mă simțeam ocrotit de vidul agresiv și ubicuu al ideologiei, de ignoranța rinocerizată ce putea lua forme violente.

Era, desigur, doar un miraj. Căci, în realitate, ce poate fi mai precar decât o carte — biet artefact organic atât de inflamabil, de degradabil, de perisabil? Ce e mai fragil decât o bibliotecă? Ce fel de protecție ar putea ea oferi, când nu se poate proteja nici pe ea însăşi?

Și totuși, în acei stranii ani ’80 — anii solitarei mele ucenicii, petrecute parcă într-o enclavă de carton –, mirajul protecției oferite de şubredele labirinturi de celuloză ale bibliotecilor încă persista. E adevărat, eram și foarte tânăr...

O iluzie factice, de o stranie tenacitate, mă făcea să mă simt, în bibliotecile tinereții mele, în acele spații impregnate de scriituri, nu doar protejat, ci şi, mai mult chiar, *amplificat*. Îmi simțeam gândirea cumva extinsă, infinit reverberată de milioanele de gânduri captive, încapsulate, conservate lingvistic, îmbălsămate în smirna cuvintelor, în micile sarcofage de hârtie ale nenumăratelor volume, înşirate pe rafturi în ordinea unor coduri misterioase.

De altfel, într-o vreme am fost chiar tentat să studiez biblioteconomia. Învățasem câteva sisteme de clasificare folosite în biblioteci şi m-am amuzat un timp inventând două noi variații. Pentru una din ele, pe lângă litere și cifre, am folosit cei mai simpli zece radicali ce intrau în

componența ideogramelor chineze, iar pentru cealaltă — douăzeci şi două de simboluri astrologice. M-am plictisit însă curând: ideea unui labirint de cărți infinit îmi plăcea mai mult decât cea a unei banale incinte ordonate de reguli rigide, mecanice, fie ele şi create şi ornamentate chiar de mine cu accesorii exotice ori esoterice.

Înconjurat de miile de cărți, în liniştea sălilor de lectură, îmi simțeam mintea multiplicată de discursul invizibilei elite, în cea mai mare parte defuncte. Procesele mele mentale păreau a se articula cu, și într-un, unic text universal, în interstițiile căruia îmi inseram şi eu involuntar propriile gânduri — ce mi se păreau comune, chiar derizorii. Îmi închipuiam totuşi că intru în rezonanță cu marele text al lumii, până când nu mai ştiam când gândesc eu şi când sunt gândit de alții. Voci şi idei se amestecau într-un flux cu debit variabil, al cărui amețitor eclectism îmi tăia respirația.

De-a lungul anilor şi al lecturilor, ajunsesem (era oare o blasfemie?) să mi-L închipui pe Dumnezeu Însuşi sub forma unei Biblioteci fără început şi fără sfârşit — ea însăși un fel de carte sferică infinită, cu centrul peste tot şi circumferința nicăieri, cum zic misticii, invizibilă dar reală, mai bine zis hiper-reală, în a cărei virtua-

litate ar fi existat toate cuvintele tuturor limbilor posibile, toate textele vreodată concepute sau conceptibile, întrețesute într-un hipertext infinit şi transcendent, identic cu Logosul Însuşi. Şi nu doar toate cuvintele, ci şi toate semnele tuturor limbajelor posibile s-ar fi aflat „acolo", suspendate în acel hiperspațiu extramundan, vibrând ca nişte noduri sau vârtejuri de semnificații interconectate cu toate celelalte într-o maximă, infinită intertextualitate, generând şi conținând lucrurile lumii ca nişte rațiuni divine. Mai târziu aveam să aflu că un monah bizantin din secolul şapte — numit chiar Maxim — le dăduse şi un nume: *logoi*...

3

Fania

Apoi însă am cunoscut-o pe Fania. Venise în locul bibliotecarei elegante şi triste din Sala Profesorilor de la Biblioteca Universitară. În 1988 roşcata reuşise în sfârşit să emigreze în Statele Unite prin căsătoria cu un profesor excentric din Texas, care scria o biografie a lui Mircea Eliade şi venise în România după material inedit. Despre Eliade americanul nu obţinuse mare lucru din cauza ostilităţii autorităţilor, care-i puseseră beţe în roate la tot pasul, inclusiv micro-

foane în camera de la *Intercontinental*. În schimb, poate şi ca o răzbunare față de regim, se alesese cu o nevastă drăguță — deşi, din păcate, n-avea să fie pentru multă vreme. Totul făcea parte dintr-un vis pe care ea îl nutrise în secret ani de zile. Întâmplător îl aflasem: odată, mai demult, când ieșisem într-o pauză și ronțăiam o chiflă pe holul bibliotecii, Ioana — aşa o chema pe bibliotecară —, care ieșise la o țigară, îmi destăinuise în şoaptă, într-un moment de depresie, în timp ce-şi fuma Camelul mentolat, cumpărat clandestin din *shop* cu devize agonisite ilegal, că visează să călătorească în Brazilia. De ce tocmai acolo? Îmi răspunsese pe un ton firesc, ca şi când nu putea fi ceva mai normal — şi mai irezistibil — decât să vrei să vezi Amazonul, jungla, geoglifele, crocodilii... Treptat ea își făcu din mine un confident — poate fiindcă nu avea cui să-i povestească, sau pentru că ceva din stilul meu aerian, de trăitor printre cărți, îi câștigase încrederea. Așa se face că-mi spusese încântată despre profesorul texan care o ceruse de soție — o poveste în care mie mi se părea că n-am nicio miză. Mă înșelam, așa cum de atâtea ori ne înșelăm crezând că nu ne privesc întâmplări ce apoi se dovedesc a fi fost cruciale, legate de oameni care, fără a ști, ne marchează viața.

Oricum, mai târziu Fania însăși avea să-mi relateze că, din câte auzise de la o altă colegă din BCU, chemată de părinții Ioanei la un parastas, aceasta ar fi fost într-adevăr, până la urmă, chiar devorată de crocodili în jungla amazoniană unde visase să ajungă. Mi-am amintit atunci un citat pe care mi-l notasem odată în jurnal: *moartea transformă orice viață în destin*. M-am întrebat dacă nu cumva visul ei fusese o premoniție, sau poate chemarea unui destin atroce, iar teribila ei moarte — prețul plătit unor zei cruzi pentru împlinirea unui vis, ori poate, pur şi simplu, jertfa adusă într-o altă, neînțeleasă ordine a realului, pentru ca s-o pot astfel cunoaşte pe Fania, cea care o înlocuise pe Ioana.

*

M-am îndrăgostit de Fania firesc, imediat şi ireversibil. Era o zi friguroasă de martie, chiar de echinocțiul de primăvară. Orașul era mocirlit de zăpada pe jumătate topită, înnegrită de praf și fum de eșapament. Eram fericit să mă regăsesc din nou în raiul labirintic, logocentric, al bibliotecii. Intrasem în sală și, ca de obicei, semnasem în registru, remarcând în același timp că bibliotecara, care în acel moment era întoarsă cu spatele

spre mine, conversând cu o cititoare, era nouă: altă siluetă, alt stil vestimentar, altă coafură, altă nuanță a părului — șaten, tuns destul de scurt. Exact atunci s-a întors spre mine să ia permisul și am simțit că brusc mi se taie picioarele și respirația. Mi s-a părut cea mai frumoasă ființă pe care o văzusem vreodată — desigur, o impresie subiectivă. M-a privit în ochi și mi-a zâmbit ușor — acel zâmbet imponderabil, atotînțelegător, care de fiecare dată îmi aducea în minte același gând ciudat: „Pesemne așa zâmbesc îngerii". Am întrebat-o unde era Ioana, pe un ton pe care am izbutit, nici eu nu știam cum, să-l fac să sune cât de cât firesc. Mi-a răspuns în șoaptă, deîndată și fără să pară deloc mirată, ca și când s-ar fi așteptat să-i vorbesc și să-i pun exact această întrebare improbabilă:

– Am auzit doar că au dat-o afară, nu știu mai mult.

Am ieșit pe culoar ca să putem vorbi fără a deranja cititorii. I-am povestit ce auzisem chiar de la Ioana despre începutul idilei cu profesorul texan până la acel moment. Nu mai era un secret, devenise oficial.

Nu mă miram să aflu că începuseră represaliile. După ce un cetățean român depunea actele de căsătorie cu un străin la Consiliul de Stat și

cerea oficial pașaport și permisiunea de a emigra din România, de regulă urmau tot felul de presiuni și persecuții, inclusiv desfacerea contractului de muncă sub diverse pretexte cusute cu ață albă. Obținerea aprobărilor putea dura ani de zile — sau mai puțin, dacă cetățeanul străin avea relații influente și putea pune în mișcare intervenții diplomatice „la vârf". Depindea și de țara de destinație, iar Statele Unite erau privilegiate; aprobarea de obicei se dădea mai rapid când era vorba de un american. Se pare că texanul fusese eficace, apelând la un grup de congresmeni republicani care-l convinseseră pe președintele Ronald Reagan să intervină prin ambasadă direct la Ceaușescu. Dar toate acestea aveau să se petreacă abia în următoarele luni; deocamdată tot ce știam se reducea la profesorul de istoria religiilor, eliadofobia autorităților române și visul amazonian al Ioanei. Era însă destul pentru a iniția o conversație cu Fania, față de care nu am făcut niciun secret din impactul fulgerător pe care ea îl avusese asupra mea.

În mod surprinzător — nu puteam înțelege ce găsise la mine — ea răspunse cu o iubire la care nimeni, începând cu mine însumi, nu se aştepta. Am cerut-o de soție după trei săptămâni, într-un aprilie crud, oferindu-i un uriaş şi destul de con-

vențional buchet de trandafiri albi. Ea acceptă și florile, și cererea în căsătorie, deşi îmi mărturisi că trandafirii o deprimă (*„Eu însămi nu sunt decât umbra unui trandafir; frumusețea e în altă parte!”*, îmi spuse) și mă avertiză din nou, deoarece vorbisem mereu despre asta, că avea în vedere şi o altă cale, de care încă nu era sigură. Acum era mai mult o încercare, pentru a se convinge dacă într-adevăr familia era drumul ei, sau avea o altă vocație. I-am răspuns că o înțeleg perfect şi că îmi asum cu bucurie acest risc.

Ne-am căsătorit la început de iunie, în biserica unde ea mergea din copilărie și își avea duhovnicul. Parfumul de tei şi caprifoi încă plutea pe strada mea cu nume de salcâmi... Nu mi-am regretat niciodată alegerea. Mai e oare cazul să adaug ceea ce cititorul probabil deja a ghicit? În jungla cărților din casa pe care o moștenisem, Fania intrase, la rândul ei, în rolul de Ariadnă cu un firesc ce părea a indica, din nou, predestinarea.

*

Oare se poate ignora întâlnirea cu miracolul? Îl mai poți vreodată uita?

Haiku-urile şi Eminescu evocă floarea de cireş; Keats – o amforă; Eliot – albul şi aurul ionian. Toate acestea mi-au trecut prin minte într-o clipă, pe loc repudiate ca insuficiente pentru a sugera aerul ei de taină aurie şi calmă.

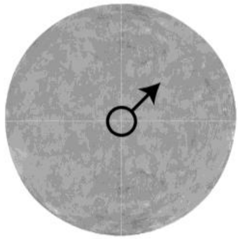
Eu îi dădusem numele de Fania, de la Ştefania, şi în glumă îi ziceam uneori Ştepifania, spunându-i că ea era pentru mine ca o revelare a divinității, o epifanie tangibilă, chipul ei — o manifestare a lui Dumnezeu, şi alte asemenea exaltate apoftegme. De fiecare dată îmi replica invariabil, cu o seriozitate puțin tristă, că erau blasfemii, şi mă ruga blând să încetez. La fel, când o numeam Beatrice a mea, îmi răspundea că nu știu ce spun, dar că negreșit într-o zi voi înțelege și eu ceea ce încă nu înțelesesem, deși îl citisem pe Dante: adevăratul labirint sunt patimile noastre, iar paradisul și infernul — locuri ale memoriei, cu simetrie inversă. Și încheia mereu cu aceeași propoziție — *adevărata Ariadnă e Maica Domnului* — pe care eu nu știam cum s-o interpretez.

Deşi era foarte frumoasă, nu avea nimic din acel aer mândru al femeilor splendide, acea expresie fin-arogantă ce pare a le compătimi pe celelalte, mai puțin norocoase, şi a-i disprețui pe bărbații ce niciodată nu vor avea privilegiul de a fi remarcați. Dimpotrivă, chipul ei părea mult mai deprins cu o modestie desprinsă parcă din *Pateric*. Farmecul ei tulburător, ochii ce păreau a privi mereu spre un *dincolo* ce-i era nespus de familiar, completa definitiva, absoluta ei detaşare de lucrurile acestei lumi, timbrul cald al unei voci evanescente, inteligența neostentativă dublată de o cultură asimilată parcă fără efort, dar mai ales

smerenia, delicatețea plină de compasiune pentru semeni şi dragostea pentru Dumnezeu, pe care nu încerca să o etaleze, dar nici s-o ascundă, făceau din întâlnirea cu ea nu doar un moment memorabil, ci pur şi simplu unul dintre acele evenimente ce îți schimbă viața.

Şi într-adevăr, viața mea se schimbă radical; bucuriile livreşti lăsară locul unei fericiri mult mai tangibile. Dragostea ei urzi existenței mele un cu totul alt text, cu care m-am identificat total, atâta cât a durat. Fusese ca un vis din care nu vrei să te mai trezeşti: iubirea, conversațiile, rugăciunile ei de neînțeles pentru mine, cărțile citite împreună...

În primii doi ani după căsătorie Fania a continuat să lucreze la bibliotecă, iar eu mergeam acolo ca și înainte. Pe 21 decembrie '89 eram în Sala Profesorilor, de unde am urmărit în direct momente din revoluția puse în scenă de regizori profesionişti. Am privit amândoi, cu frunțile lipite de geam, mulțimea adunată în piața de sub ferestrele de pe fațada sudică a BCU-ului ca să asculte discursul rostit de Ceaușescu din balconul Comitetului Central. Au urmat huiduielile („Noi suntem poporul, jos cu dictatorul!") declanşate „spontan" la o comandă discretă, panica, împrăștierea demonstranților. Am ieșit împreună și ne-am amestecat cu cei ce se îndreptau spre Universitate. Am dus-o acasă. Apoi a început represiunea.

4

Fahrenheit '89

A doua zi am ieșit odată cu sutele de mii de bucureşteni, asistând la fuga cuplului prezidențial cu elicopterul de pe acoperișul CC-ului şi euforia unui oraș ce trăia căderea comunismului ca un catharsis istoric. Am ajuns la BCU odată cu tancurile. Atunci am asistat la acel bibliocid sinistru şi inutil ca toate bibliocidurile, declanșat din motive rămase încă până azi nelămurite.

Grațioasa clădire a BCU-ului, înconjurată de tancuri şi arzând ca o torță în preajma acelui

Crăciun tragic din ’89, în zgomotul intermitent al rafalelor de arme automate, mi-a furnizat atunci, odată pentru totdeauna, dovada spectaculoasă, palpabilă, a fragilității bibliotecilor. Peste țăcănitul strident, mecanic, al AKM-urilor, se suprapuneau oximoronic niște colinde. Se auzeau prima oară după decenii de comunism ateu în nişte difuzoare plasate între fostul Palat Regal transformat în muzeu de artă, biserica Crețulescu şi imobilul Generala, a cărui fațadă laterală, aşa-zisul *Palazzo Calcani*, era şi ea cuprinsă acum de flăcările ce se înălțau deasupra fântânilor arteziene de la parter, prelingându-se pe pilaştrii terminați cu capiteluri corintice.

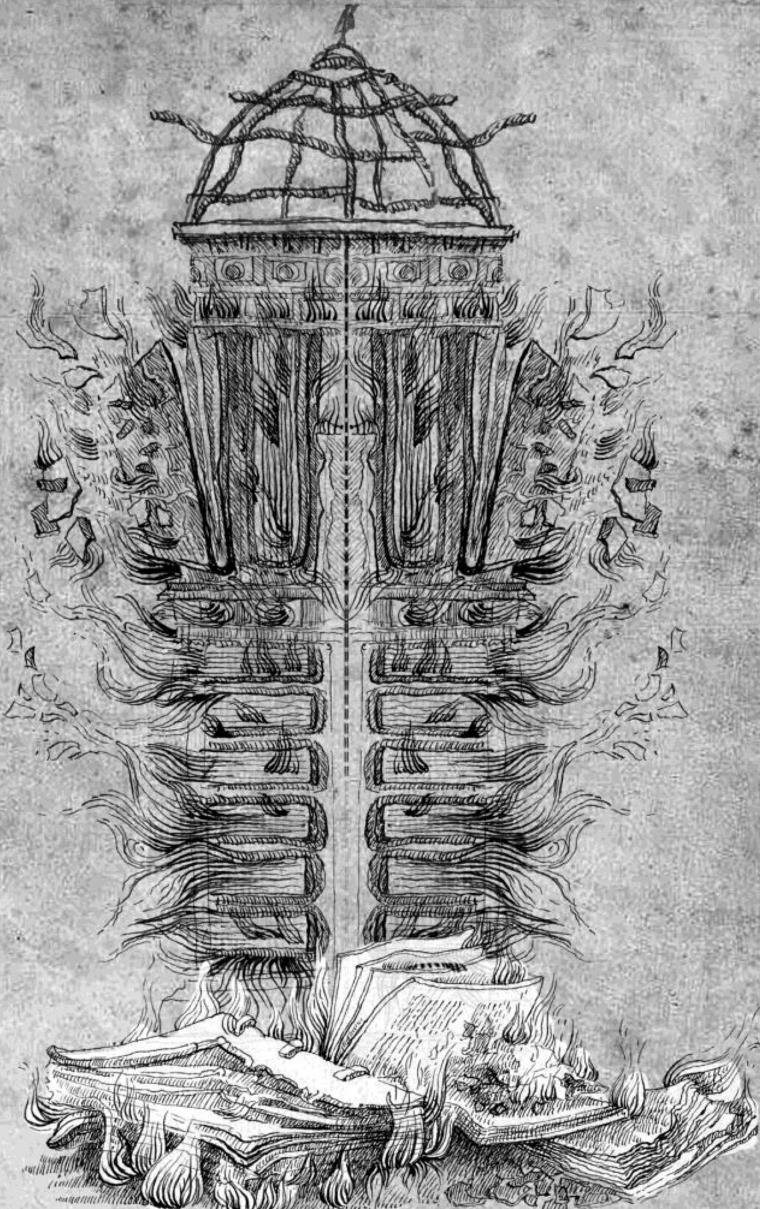
Mă luai, luaaaai...

Priveam ca hipnotizat blindatele grele, cenuşii, faimoasele tancuri româneşti TR–77 şi TR–85 proiectate la Braşov şi fabricate la uzina *23 August* în Bucureşti, eşuate în cumplita farsă a unei revoluții manipulate. Înaintau greoi, implacabil, pe sub zidurile gri ale clădirii Comitetului Central, zgâriind urechile cu scrâşnetul asfaltului răzuit de şenile. Pe turelele ce se roteau ca orbeții în direcția unor inamici invizibili (poate şi inexistenți, aveau să zică unii) erau înfipte drapele tricolore; în locul stemei

socialiste decupate din mijloc se căsca o gaură circulară, ce părea a simboliza vidul lăsat în centrul puterii de căderea regimului: avea să fie ocupat atât de rapid încât mulți aveau să spună că de fapt nici nu existase cu adevărat vreun gol de putere. Pe lângă monştrii metalici alergau plutoane de infanterişti tineri, recruți veniți de la țară, înarmați cu automate „Kalaşnikov modernizat” făcute la Cugir, deturnate şi ele, iată, către o bibliomahie lipsită de orice glorie. Vreo douăzeci de maşini de război se opriră în Piața Palatului şi începură să tragă în toate direcțiile (cu excepția CC-ului), dar mai ales spre muzeul de artă şi Biblioteca Universitară, nimeni nu ştia în cine sau de ce.

Velerim și Veler-Doaaamne...

Se înverșunau în special asupra Bibliotecii, părând să-i ignore complet destinația. „Acolo sunt teroriştii”, se zicea, deşi nimeni nu văzuse de fapt vreunul; doar la televizor fuseseră arătate în fugă, în decoruri sordide, nişte cadavre dubioase, unele goale, în poziții nefireşti, altele semi-carbonizate, care ar fi putut fi ale oricui. Imaginea gloanțelor trasoare, trase la nimereală în întuneric de soldați nepăsători (sau, mai curând, şi ei speriați, neînțelegând nimic din ce se petrecea, derutați de ordinele

contradictorii primite nu se ştia de fapt de la cine, deoarece ministrul apărării era mort — sinucis ori executat, cine putea ști? — iar comandantul suprem al armatei, preşedintele țării, secretarul general al partidului, tovarăşul Ceauşescu, neînțelesul geniu al Carpaților, mecanicul de pe locomotiva istoriei noastre moderne — ba nu, pardon, ăsta era Kim Ir Sen, mă rog, tot un drac — fugise, fusese arestat şi avea să fie executat împreună cu soția peste două zile în direct, în văzul întregii națiuni, o audiență captivă formată din milioane de telespectatori înfricoșați şi increduli, aceiaşi care, ani de zile, îi văzuseră numele şi chipul ubicuu pe toate ecranele, paginile de ziar, tablourile, panourile, pancartele, afişele, expus peste tot ca o icoană grotescă a unui dumnezeu bâlbâit, surogat de divinitate ori pseudo-demiurg senil, guvernând un simulacru eșuat de utopie ateistă, iar acum aveau să-i privească împușcați într-o garnizoană de provincie ca niște animale oarecare vânate iarna, jalnici vieri hăituiți și încolțiți în pădurea înghețată, iepuri deznădăjduiți alergând în zigzag pe câmpul acoperit de chiciură ori paralizați de faruri pe șosea), pătrunzând prin geamurile bibliotecii şi incendiind vechile lambriuri de stejar din Sala Profesorilor — sala *mea*, sala *noastră* — avea să se imprime pentru totdeauna în mintea mea ca o efigie a efemerității.

Trei crai de-e la-a Ră-ăsă-ări-i-i-i-t...

Aproape fără să-mi dau seama ce fac, instinctiv, văzând flăcările, am intrat atunci și eu în bibliotecă, odată cu câțiva pompieri, în încercarea de a stinge incendiul. M-am urcat împreună cu ei pe acoperiș, ținând în mână un furtun alimentat cu apă de la un hidrant din perete. O clipă am contemplat de sus oraşul în lumina violetă a serii de decembrie. Palatul Regal avea geamurile sparte şi pereții muşcați de proiectile. Ştiam că înăuntru, în muzeu, erau expuse icoane, acum cu siguranță lovite de gloanțe. Fulgerător îmi trecu prin minte gândul la hobby-ul de a împuşca icoane (potrivit relatării lui Soljenițîn) al lui Enoh Herşevici Ieguda, director NKVD, ministrul de interne al lui Stalin. Măcar ăştia de jos habar n-aveau în ce trag. Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac...

Văzute de pe acoperiş, blindatele din fața Bibliotecii păreau niște jucării stricate, risipite pe asfalt. Printre ele se strecura o Salvare, îi auzeam sirena ca și când ar fi fost lângă mine. Clădirea învecinată ardea în continuare. Imediat, însă, eu şi cei doi pompieri cocoțați pe lucarnă am realizat uluiți că soldații de afară, de lângă tancuri, începuseră să tragă în noi, luându-ne pe întuneric

drept teroriști. A trebuit să abandonăm urgent acoperișul. Focul urca spre căpriorii de la etajul de sub noi. Am coborât spre sălile de lectură și depozitele de cărți, cei doi pompieri dotați cu securi au spart ușile încuiate și am intrat în Sala Profesorilor. Ne-am trezit într-o biblio-apocalipsă. Între lambriurile în flăcări, sute de tomuri ardeau pe rafturile de stejar transformate în ruguri. Alte sute de cărți, unele deja pe jumătate arse, pluteau în lacul format pe jos din apa ce țâșnea din furtunuri. La un moment dat, când mă aflam în dreptul unei ferestre, un glonte de AKM calibrul 7,69 mă nimeri în brațul drept, mai jos de umăr. Era doar o rană superficială, o zgârietură, de fapt nici nu simțisem decât o ușoară arsură, prin paltonul îmbibat de apă. Abia pe urmă unul din pompieri îmi atrase atenția că aveam mâneca plină de sânge. Trăseseră în mine soldații din piață, convinşi că zăriseră un terorist. Era încă o dovadă a haosului ce domnea pretutindeni.

Pe la ora patru dimineața un maior de pompieri m-a luat deoparte și mi-a spus să plec acasă.

– Oricum, îmi spuse maiorul, plecăm și noi. N-are rost să pun în pericol viața oamenilor mei. Nu vezi? Pot fi oricând împușcați chiar de armată. Așa, ca tine. Militarii au ordin să tragă în tot ce mișcă în clădire.

– Bine, am protestat, și biblioteca? Dacă plecăm, ard toate cărțile... Toate!

– Ei și? Maiorul dădu din umeri. Viețile oamenilor prețuiesc mai mult.

– Dar sunt cărți rare, incunabule, manuscrise de Eminescu, documente despre românii din Ardeal...!

– Or fi! Pe băieții mei i-așteaptă familiile acasă. Du-te la părinții, soțiile, copiii lor și spune-le că au murit eroic salvând niște cărți, împușcați de armata română. Te scuipă în ochi, te iau și la bătaie... Nu suntem noi vinovați. Ăia care au dat ordin de tragere... Să răspundă ei...!

Și într-adevăr, curând după aceea maiorul dădu semnalul de plecare. Am fost nevoit să ies odată cu pompierii, după ce am aruncat o ultimă privire infernului de cărți carbonizate sau arzânde. Mașina pompierilor fusese perforată de gloanțele armatei. Maiorul a tras o înjurătură. Stând lângă el, ud, tremurând, am văzut cum focul se întinde, cuprinzând întreaga clădire. Avea să ardă o zi și o noapte. M-am întrebat oare cât de cinici puteau fi cei ce ordonaseră acest oribil holocaust textual? M-am gândit că avea o semnificație de rău augur: noua eră post-comunistă începea cu un act ce-mi amintea de *Fahrenheit 451* al lui Bradbury. Chiar aşa! Îmi veni

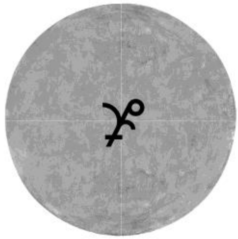
ideea că arderea BCU-ului ar fi putut rămâne în istorie ca *Fahrenheit 1989*...

Dar îmi mai amintea de ceva — fapt istoric, nu ficțiune: arderea cărților poruncită de împăratul Qin-Shi-Huang-Di, tiranul întemeietor al dinastiei Qin de la care se trăgea numele Chinei. În chiar acest moment când aboleau o dictatură, noii lideri reiterau gestul logocid pe care alt dictator îl comisese, cu peste două milenii în urmă, într-o țară devenită și ea mai târziu marxistă. În acest caz, dacă se confirma ce auzisem despre arhitecții „loviluției" din decembrie, se putea vorbi de un „Brucan-Shi-Huang-Di"...? Să fi fost oare volumele arse acum, pe rugul „manipoluției", nu doar un final de regim, ci şi un preludiu ce deja anunța o nouă distopie? Era foarte probabil. Iar dacă da, atunci ea se contura a fi de alt tip, mai subtil, mai pervers — una culturală...

Am pornit spre casă, trecând prin punctul aflat vizavi de biserica Crețulescu unde mai târziu avea să se ridice ironicul obelisc poreclit „Țeapa Revoluției". Exact în acel loc, în timp ce auzeam rafalele de armă la *ralenti*, am avut o viziune bizară. Mi se părea că văd cum cenuşa albă a cărților incinerate se aşterne lin, lent, ca un giulgiu semiotic, peste oraşul însângerat, peste mulțimile care strigaseră plângând şi încă mai

strigau, euforice, pe străzile din centru, în timp ce făceau cu două degete semnul victoriei: *Vom muri şi vom fi liberi...!*, sau cântau *Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm acasă, până nu vom câştiga libertatea noastră...!* (Oare cine compusese acest slogan pe melodia *Zece negri mititei*? Să fi fost doar un cinism involuntar, ori codul unei strategii?) Milioanele de cuvinte arse ale textelor mistuite de foc pluteau peste Bucureștiul insurgent, ningeau peste populația încă o dată înșelată, şi sfârșeau prin a se depune pe acoperișuri asemeni unei zăpezi negre, fierbinți, formate dintr-un imperceptibil scrum de litere, precum un semn tăcut sau o neauzită, non-verbală profeție...

Doisprezece ani după *Fahrenheit '89* avea să aibă loc, pe alt continent, într-o altă lume, un alt incendiu înscenat, numit de un regizor *Fahrenheit 9/11*. Scenariile subversiunii, manipulării și terorii — atât de repetitive...

5

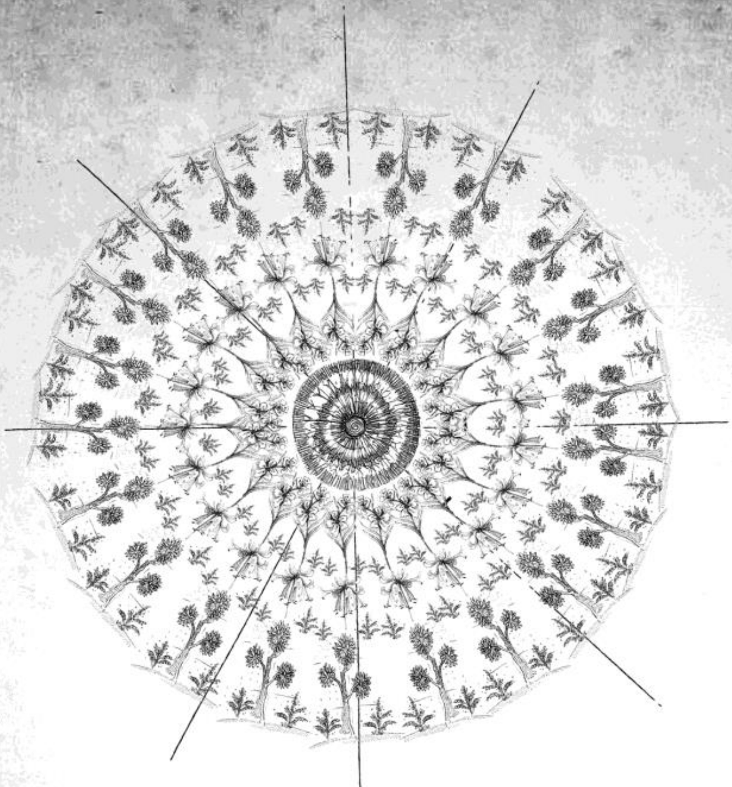
Florigera rosis halo

Curând după aceea Fania a demisionat și în anii următori ne-am bucurat de ceea ce părea a fi o libertate definitivă. Am călătorit mult. Familia ei, prosperă și înainte, devenită și mai înstărită în urma unor retrocedări, ne ajuta generos. Sperau ceea ce speram și eu — ca Fania să rămână cu noi... Au urmat croazierele pe mările lumii, oraşele mereu mai îndepărtate, Veneția, Ravenna, Valletta, Alexandria, Damasc, Lhasa, Kunming, Taipei... În amintirea mea ele

sunt legate de o inexplicabilă senzație de căldură şi un gust persistent de sare de mare ce-mi rămânea totdeauna în gură şi în nări după ce o atingeam sau doar mă aflam în prezența ei... De altfel mereu căutam amândoi marea, reveneam la ea de fiecare dată, o priveam de pe nisipul plajelor Africii mediteraneene, de pe falezele Maltei populate cu milenii în urmă de navigatori feniceni vorbind o limbă semitică... Am cunoscut clipe perfecte, de fericire absolută, ca de pildă aceea când, citind pe fațada unei pensiuni inundate de lavandă, cimbru, dafini, oleandri şi artemisia din cochetul sat maltez ʿAṭṭard, o scurtă deviză heraldică în latină — *Florigera rosis halo* — Fania îmi strigase râzând: *Da! Aici vreau să stăm! Vreau să înmiresmez aerul cu florile mele!* În acel moment am realizat că era exact cuvântul potrivit: îmi înmiresmase viața.

*

Ştiam însă – ştiusem de la început, fusesem permanent conștient de asta — că într-o zi se va sfârşi, ca orice vis. De aceea nu am fost deloc surprins când, exact după zece ani, Fania mi-a spus, într-o sâmbătă însorită de iunie, în vreme ce ne plimbam cu bicicletele, în aurul lichid al amiezii,

pe sub castanii bătrâni ce mărgineau lacul Herăstrău, că va pleca. Era mai frumoasă ca oricând, pedalând cu picioarele ei parcă lipsite de articulații în pantalonii albi de pânză subțire. Soarele se reflecta în părul şaten, tuns scurt, iar irişii extraordinar de limpezi mă priveau drept în ochi cu o tandrețe necruțătoare. De fapt discutasem despre asta încă din prima zi, ca o ipoteză sau o chemare, dar încă nedesluşită. Ceea ce fusese atunci, la început, doar o posibilitate, poate chiar o probabilitate, acum devenise efectiv o decizie. Ştia până şi locul: pleca undeva în Banat, tocmai în extrema de vest a țării. Depărtarea față de Bucureşti constituia mai curând un argument.

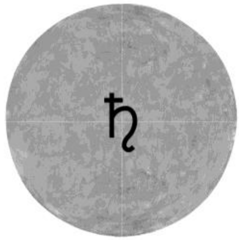
Aşadar, am primit fără să mă mir vestea că Fania va intra în monahism. Am ajutat-o să-şi strângă puținele lucruri personale şi am condus-o la Gara de Nord. Mă rugase să n-o însoțesc până la schitul aflat într-o zonă izolată din Caraş-Severin, pe lângă Cheile Nerei, unde călătorisem odată împreună. Am suferit, desigur, din cauza despărțirii, dar blândețea şi iubirea cu care ea m-a învăluit până în ultima clipă au făcut durerea cât de cât suportabilă. Pe lângă asta, mă gândeam că acest moment, pentru care mă pregătisem zece ani, fusese într-un fel destinul meu. Dar acum constatam şi eu ceea ce ştim cu toții: atunci când vine suferința, pregătirea nu ajută; intensitatea e aceeaşi.

Nu pusesem la îndoială nicio clipă ultimele ei cuvinte dinainte de a ne despărţi: „O să mă rog mereu pentru tine”. Ceea ce nu bănuisem erau consecinţele. Că nu mă mai puteam gândi la nimic altceva era de aşteptat. În fond ea *fusese* viaţa mea în ultimii zece ani. Dar se petrecu şi altceva; începând din acea zi, viaţa mi se schimbă treptat. Duminica la Liturghie mă străduiam să urmăresc fiecare cuvânt, citeam *Filocalia* şi, cu febrilitate, *Vieţile Sfinţilor*, pe care le găseam captivante. Într-un fel parcă mi se transferase ceva din personalitatea ei, paradoxal, mult mai mult decât atunci când era prezentă: mă surprindeam umplând golul lăsat de ea, făcându-i gesturile, rostindu-i cuvintele, mimându-i intonaţia, gândindu-i gândurile, încercând involuntar nu doar s-o copiez, s-o imit exterior, ci să preiau, să asum efectiv tainica esenţă a făpturii ei, *să fiu ea*.

Am trăit cinci ani ca într-o transă, fără să înţeleg prea bine ce mi se întâmplă şi de ce. Nu mai eram sigur cine sunt eu însumi, nici dacă viaţa mea mai era reală. Aveam senzaţia difuză că îmi supravieţuisem, pentru a trăi viaţa *ei* postumă, netrăită — o viaţă alternativă, pe care ea n-avea s-o mai trăiască niciodată.

Apoi, în prima zi a unui septembrie auriu, am aflat printr-o cunoştinţă comună că exact peste o

săptămână, chiar de Sfânta Maria „mică”, Fania urma să depună voturile monahale. Fără să o anunţ, pentru a n-o tulbura, aşa cum mă rugase, m-am hotărât să merg la Nera pentru a fi de faţă la acest moment, a cărui semnificaţie, totuşi, încă n-o pricepeam.

6

Fotini

Era prima dată când asistam la un ritual de călugărire. Nu ştiam aproape nimic din rânduiala profund mistică prin care o femeie sau un bărbat moare lumii şi se naşte într-o nouă ipostază, dăruită lui Hristos. Am urmărit cu încordare, dintr-un colț aflat în partea din spate a micului paraclis de lemn de la Nera, fiecare detaliu al slujbei. Iar când Fania — Fania *mea* — îmbrăcată într-o cămaşă albă, lungă până în podea, se întinse pe mochetă în fața altarului, sub Pantocratorul din

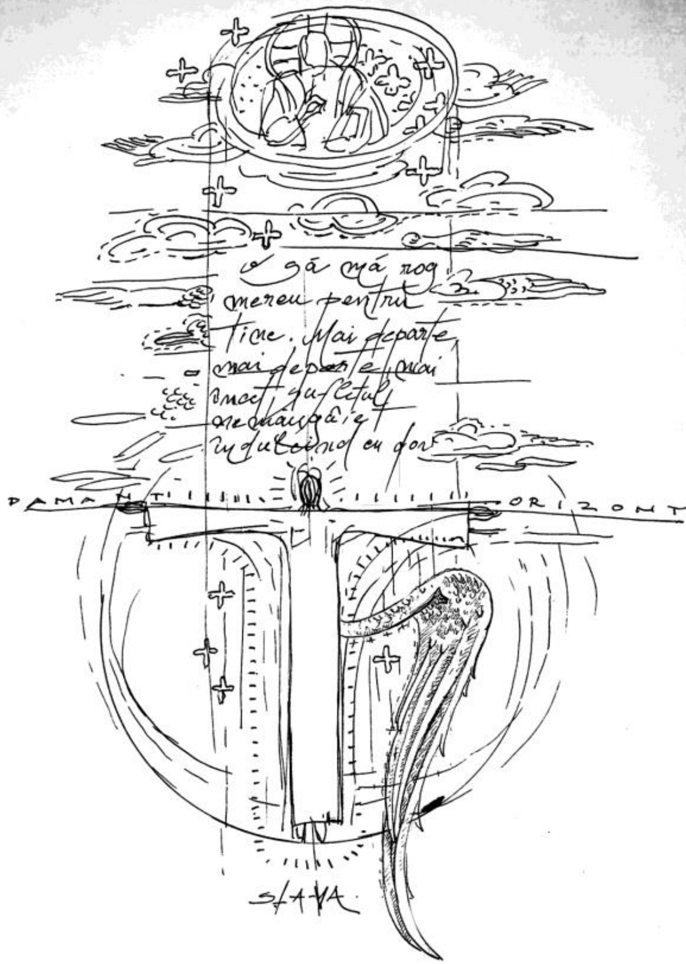
cupolă, cu fața în jos şi brațele în formă de cruce, ca un mare trandafir alb, abia tăiat, am izbucnit în lacrimi. Am plâns tot timpul cât a durat sfâşietorul imn *Brațele părinteşti*, şi m-am gândit că şi eu, ca toți ceilalți, îmi irosisem viața în păcate.

Am privit-o pentru ultima oară. Era chipul Faniei şi totuşi nu mai era ea; de acum chipul aparținea Fotiniei — acesta îi era noul nume primit la călugărire. În noul ei veşmânt monahal, cu capul acoperit de o camilafcă circulară, privea țintă lumânarea aprinsă pe care o ținea în mână şi pe care avea s-o poarte aşa o săptămână. Nu mai ştiam sigur pe cine privesc: pe Fania sau pe Fotinia?

Am ieşit răvăşit din paraclis. Înăuntru încă răsunau vocile limpezi ale tinerelor maici de la strană. Cântările ieşeau în noaptea senină de început de toamnă, plutind ca nişte păsări albe ce desenau cercuri tot mai largi peste dealurile din jur acoperite cu păduri de fagi şi mesteceni. Era un Axion pe o melodie compusă de Anton Pann (tot Fania mă învățase să iubesc muzica psaltică): *Cuviinee-see... cuuuu aaaadeeeevăăăăraaat*... Sunetele de cristal zăboveau deasupra copacilor, mângâind frunzişul, florile de urechea-ursului, crețuşcă şi nu-mă-uita de prin poieni, afinele şi merişoarele de care pajiştile erau pline, şi pierzându-se, ca spiralele de fum dintr-o cădelniță, în văzduhul tămâiet.

Pierzându-se? Dar oare se pierde ceva, vreodată, cu adevărat? Oare nu se păstrează totul, absolut totul, în eternitate? Mi-am amintit de *ākāṣa*, infinitul depozit karmic, spațiul eteric sau conştiința-receptacol din Upanişade, în care întreaga realitate, tot ce a existat vreodată, s-ar conserva în veşniciile ciclice ale universurilor hinduse. Însă, într-adevăr, chiar lăsând deoparte esoterismul indian, oare nu ne rămân veşnic toate faptele, cuvintele, sunetele, gândurile, înscrise pentru totdeauna în sufletul nostru nemuritor, şi mai ales păstrate pururea în memoria nesfârşită a lumii, în infinita gândire a lui Dumnezeu? Tot ce s-a petrecut odată, tot ce s-a rostit, gândit sau simțit o singură dată, nu se imprimă oare ireversibil, indestructibil, de neşters, în țesătura inefabilă, nemărginită, a memoriei divine?

Dar asta însemna că nici iubirea Faniei nu se va pierde: de vreme ce a existat o dată, va exista întotdeauna, o voi avea mereu. Odată trăită această bucurie, nimic nu mi-o mai putea răpi; o voi păstra în veşnicie. „Ce-adevărat iubeşti nu-ți poate fi răpit", mi-am amintit versurile lui Pound. *What thou lovest well cannot be reft from thee. What thou lovest well is thy true heritage*. Deci e adevărat...

Să mă rog
mereu pentru
tine. Mai departe
mai departe mai
smeat sufletul
ne mângâie
îndulcind cu dor
PĂMÂNT
ORIZONT

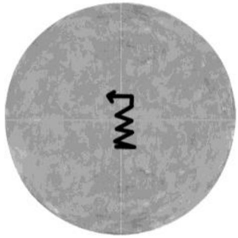
O stea căzătoare brăzdă cerul fără nori. Da, mi-am zis, era într-adevăr ca o nuntă de basm; doar că acum nu eram eu mirele ce se cununa cu o moarte simbolică, ci Fania. Mi-am amintit o altă seară de septembrie, la Iaşi, în Copou, când ea îmi recitase în şoaptă: *Mai departe, mai departe, mai încet, tot mai încet, sufletu-mi nemângâiet îndulcind cu dor de moarte*... De ce „de moarte"? o întrebasem. Nu-mi răspunsese, dar îi zărisem lacrimile...

Aceste gânduri, aceste amintiri deşirante, suprapuse, strat peste strat, în palimpsestul intertextual al memoriei mele, reverberate sibilinic între oglinzile paralele ale celor două chipuri identice, repetate de milioane de ori în neuronii cortexului meu, declanşară în mine, după tot ce trăisem înăuntru, agonia unei disperări lucide. Abia acum am resimțit un gol dureros, ca şi cum tocmai aş fi pierdut pe cineva apropiat. Şi, privind turla ascuțită a bisericii în stil maramureşan, care decupa o siluetă întunecată din continuumul cerului înstelat de septembrie, cu crucea din vârf profilată exact pe discul lunii pline, m-am gândit că, într-adevăr, într-un fel Fania murise, iar în locul ei se născuse Maica Fotinia. Deşi nu se putea spune nici că Fania ar fi dispărut cu totul. Fania şi Fotinia erau inseparabile şi totuşi opuse, ca termenii unui oximoron mistic. Aparent, Fania

continua să trăiască întru Fotinia, cu conştiinţa ei proprie, cu amintirile şi chiar cu trupul ei; şi totuşi, întru naşterea Fotiniei, Fania murise. Era acelaşi ipostas uman, acelaşi trup şi acelaşi suflet, şi totuşi altul, înnoit printr-un jurământ ireversibil de a-I sluji lui Dumnezeu tot restul vieții, în sărăcie, castitate şi ascultare.

N-am putut dormi în acea noapte, în camera mea din arhondaric, aşa cum ştiam că nici Fania, sau mai bine zis de acum Fotinia, în chilia ei, nu dormea. Spre dimineață, aflat într-o stare de torpoare semi-lucidă, am visat-o (le-am visat?!) ca pe un Ianus *bifrons*, cu cele două chipuri identice care însă nu priveau în direcții opuse, ci erau în acelaşi timp distincte şi totuşi complet suprapuse, contopite fără a-şi pierde individualitatea, unite sub aceeași rotundă camilafcă. În imposibila lor *coincidentia oppositorum*, ele alcătuiau un singur chip, subțiat până la transparență, care mă privea cu intensitatea unei îmbrățişări tăcute.

A doua zi dimineață am plecat fără să-mi iau rămas bun. Ne vom întâlni în rugăciune, şi apoi, mai adevărat, în lumina cea neînserată, aşa cum ea îmi spusese odată, fără ca atunci să pot înțelege. Acum parcă începeam să desluşesc ceva.

7

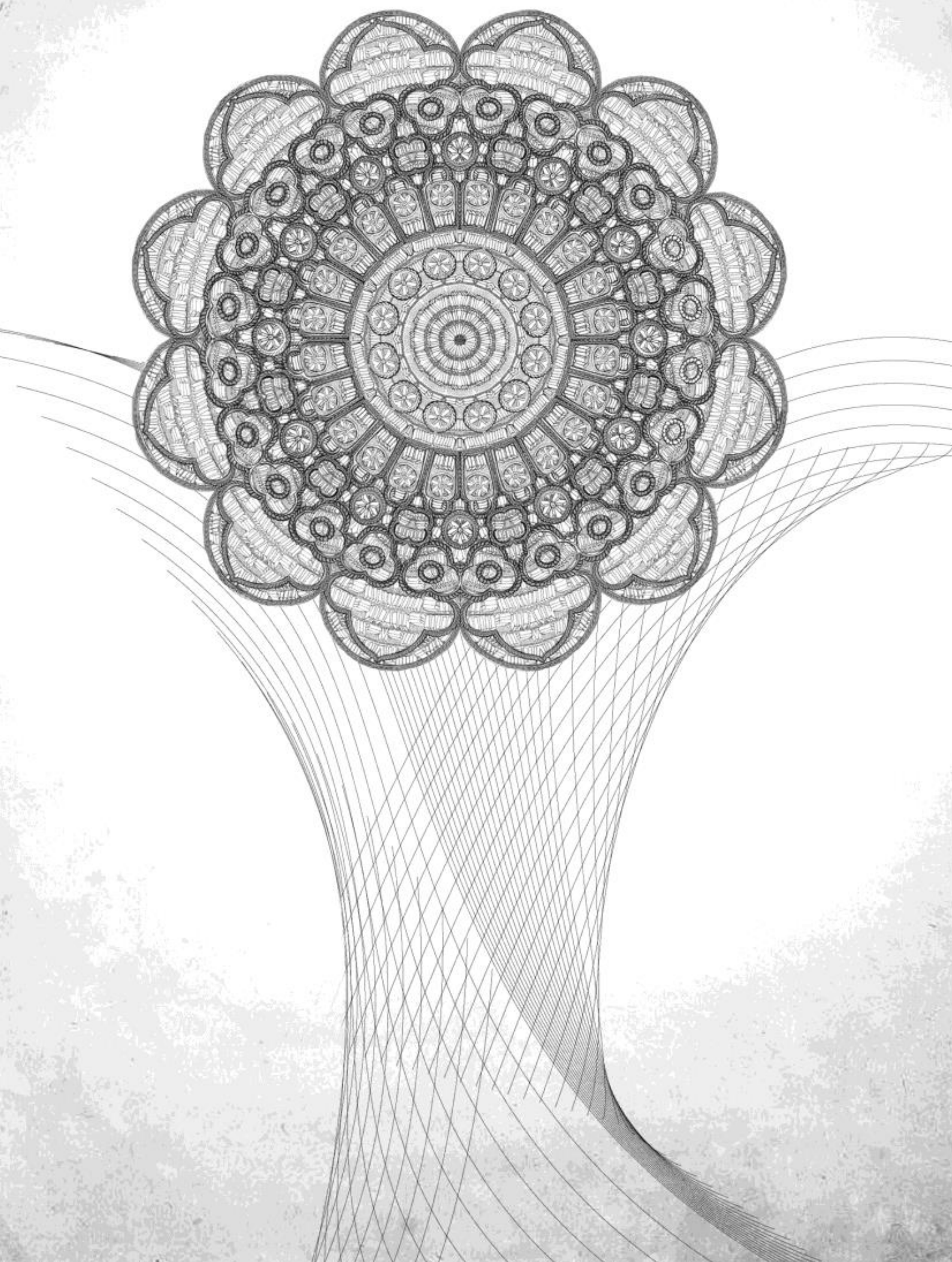
Zahir

La întoarcere, epuizat şi confuz, am coborât în satul Sasca Montană, de unde am luat fără să întreb nimic prima ocazie apărută, un Fiat delabrat, în care am adormit. Se nimeri ca maşina să meargă în altă direcție decât Timişoara, iar şoferului oricum nu-i păsa unde voiam să ajung. M-am trezit la Anina, unde cineva mi-a sugerat să iau *semmeringul* până la Oravița. M-am urcat într-un trenuleț ca de jucărie, pe şine înguste, dar, pierdut în reverii indescifrabile, abia dacă am observat vagonaşele mi-

nuscule, zecile de tuneluri, poduri şi viaducte peste văi cu nume insolite, uşor aliterative, Jitin, Lişava, Caraş, Şteierwald..., peisajele spectaculoase, neverosimile, de basm sau de legendă, ca din Frații Grimm.

Ajuns în sfârşit după-amiază la Timişoara, am luat bilet la un tren spre Bucureşti, până la plecarea căruia mai aveam câteva ore bune. Am rătăcit la întâmplare pe străzile familiare ale oraşului, traversând Bega pe câteva poduri, sau poate de mai multe ori pe acelaşi pod (mi s-a părut că recunosc podul Decebal, cel pe care avusese loc masacrul din 17 decembrie 1989, cadavrele victimelor fiind apoi duse cu o autoizotermă de la *Comtim* la crematoriul din Bucureşti şi incinerate, iar cenuşa aruncată într-un canal, aşa-numita „Operațiune Trandafirul"), încât la un moment dat mi-am dat seama că mă învârtisem în cerc. Pentru a ieşi din labirintul de străzi şi canale, am intrat în catedrala mare din centru, unde m-am rugat o vreme cu concentrarea şi liniştea pe care mi-o dădea certitudinea că Fotinia se ruga în acelaşi timp pentru mine.

Seara, în drum spre gară, udat zdravăn de ploaia ce începuse brusc, mai mult ca să mă adăpostesc, m-am abătut pe la un anticariat din cartierul Iosefin. Dacă tot intrasem, am cumpărat

şi câteva cărţi, ca justificare, dar poate şi din nevoia de a-mi regăsi, în urma cutremurului interior din ajun, o identitate culturală de mulţi ani neglijată. În plus, parcă mă temeam să rămân câteva ore în tren singur cu gândurile mele.

Aşezat pe locul meu în vagonul pustiu, tremurând uşor în sacoul ud, am început să răsfoiesc eterogena colecţie achiziţionată la preţ redus: volumele 1 şi 10 din *Filocalia*, *Teologia mistică a Bisericii Răsăritului* de Losski, *Erosurile imnelor dumnezeieşti* ale Sfântului Simion Noul Teolog („*Fania le ştia pe de rost*", m-am surprins gândindu-mă din nou la ea ca şi când ar fi murit), *Viaţa Sfântului Grigorie Palama* de Stăniloae, *Imn pentru crucea purtată* de Virgil Maxim, *Divina Comedie* a lui Dante (doar *Paradisul*, în vechea traducere a lui Coşbuc) şi nişte povestiri de Borges, recent reeditate. Pe aceasta din urmă o cumpărasem mai mult dintr-un altfel de nostalgie, sau poate snobism: traducătorii erau foştii mei dascăli din facultate, alintaţi de generaţii succesive de studenţi sub numele *Doña Cristína* (de al cărei curs despre Borges fusesem fascinat) şi *Don Andrés*. „*El más cortés es Don Andrés*" — mi-am amintit orele de literatură spaniolă ale desăvârşitului *caballero*, curtenitorul profesor ce-mi vorbise prima dată despre San Juan de la Cruz, într-o încăpere de la etajul patru al Universităţii, în săliţa de

seminar ce plutea ca un montgolfier deasupra unui oraş ireal — asemeni sufrageriei ce se înălța spre cer într-un roman de Scott Fitzgerald citit de mine pe furiş în armată –, planând peste portretele lui Ceauşescu, statuile lui Lenin şi lozincile despre comunism (viitorul luminos al omenirii, eră eluzivă, miraj tot mai cețos în care de mult nu mai credea nimeni), purtată în seara obscură de versurile misticului spaniol despre treptele iubirii extatice urcând către unirea cu un Creator inexprimabil.

În lumina difuză, albăstruie din tren, am citit câteva pagini din Sfântul Isaac Sirul despre nevoință şi viețuirea călugărească, zăbovind o vreme asupra Cuvântului XXIV despre semnele şi roadele dragostei şi extazul mistic. Mi s-a părut mult prea sus față de nivelul meu, totuşi am simțit o căldură şi o bucurie inexplicabile, ce nu ținură mai mult de o clipă. M-am gândit la Fania.

Am lăsat *Filocalia* şi m-am apucat să recitesc proza fantastică a lui Borges, ce mă mesmerizase cândva, într-o existență de care aproape uitasem. Am parcurs parcă pentru prima dată povestirile stranii, ce aveau darul de a mă face să uit orice altceva. Iar când am ajuns la cea numită *Zahirul* m-am oprit, fără niciun motiv aparent, asupra unei mențiuni despre o implauzibilă *Cartea Lucrurilor Neştiute*, sau *Asrar Nama*, atribuită lui Attar.

Mi-am amintit de satul maltez cu nume asemănător, ʿAṭṭard, unde ea fusese atât de fericită. Să fi existat vreo legătură? Puțin probabil, totuşi în mintea mea conexiunea deja se formase.

Mi-am mai adus aminte că numele mă intrigase şi la lectura anterioară a povestirii, cu ani în urmă, şi am presupus, ca şi atunci, că era rodul cunoscutei predilecții pseudo-epigrafice a lui Borges: prin urmare am luat ca de la sine înțeleasă supoziția implicită că n-ar fi fost decât o carte imaginară, un titlu născocit de Borges potrivit obiceiului său de a da citate false din autori inexistenți şi cărți niciodată scrise. Totuşi, mai mult ca un joc sau un exercițiu menit să-mi distragă atenția, am încercat să-mi închipui ce ar fi putut conține o scriere cu un asemenea nume enigmatic.

Dintre multiplele înțelesuri pe care ambiguul titlu le îngăduia, în starea de tulburare în care mă găseam, am ales unul extrem: trebuia să fie o carte despre lucruri necunoscute nimănui, un text de neconceput despre lucruri pe care nimeni nu le ştie, nu le-a ştiut şi nu le va putea şti vreodată. Evident, optasem pentru o interpretare fantastică, întrucâtva contaminată metafizic, fiind încredințat că aceasta era semnificația pe care i-o dăduse însuşi naratorul ce-şi zicea Borges.

Ajuns aici, în zgomotul egal al trenului, în timp ce pe geam se vedea Dunărea lucind slab în lumina unei semiluni de abur, undeva pe la Orşova, am adormit. Inevitabil, am visat-o din nou pe Fania, conjunctă cu Fotinia, înveşmântată în rasa ei puțin prea mare. Mă privea blând, insuportabil, prin vălul cernit, rezemată uşor de o catapeteasmă sferică, de culoarea aurului, purpurei şi smaraldului, ale cărei icoane se metamorfozau, aşa cum se preschimbă lucrurile în vis — telescopat, anamorfotic — într-o bibliotecă rotundă, cu mii de volume, pe al căror cotor circular, auriu, se repeta la infinit acelaşi titlu: *Cartea Lucrurilor Neştiute*. Literele ardeau stins ca o iarbă fosforescentă, reflectate în mii de oglinzi ce multiplicau, toate, chipul ei. Fania şi imposibila carte se suprapuneau, unite şi totuşi rămânând distincte, îngemănate dar neamestecate, întrepătrunse şi totuşi fiecare neschimbată, îmbinate dar neîmpărțite, clar conturată fiecare şi totuşi nedespărțite (ceva de acest gen, aveam să mă gândesc mai târziu, citisem că s-ar fi spus undeva despre unirea celor două firi în Iisus Hristos), într-o unică imagine incandescentă: un palimpsest de foc, pe care o mână nevăzută scrisese o altă identitate, fără a o şterge pe prima.

Dimineață, când m-am trezit la București înfrigurat și amețit, și am coborât clătinându-mă pe peronul Gării de Nord, cu un început de febră cauzată de oboseala extremă, ploaia din ajun și curentul din vagon, această ultimă imagine din vis devenise deja un gând familiar. Cu un rest de luciditate am încercat să-mi dau o explicație: poate era mai bine așa, gândul la Fania era prea dureros. Apoi metabolismul gării — ciudat organism intermediar, mutant hibrid rezultat din încrucișarea, sub zodia căii ferate, dintre un *mall* și o hidră cu trup de metal ruginit, teritoriu echivoc al tranziției între captivitatea rutinei citadine și libertatea zărilor lumii — mă înghiți și mă expulză îndată în dedalul capitalei, orașul meu tragic, mistuitor, halucinant, cu parlamentari mafioți, guvernanți nevertebrați și alte specimene din tagma jefuitorilor năclăiți în gelatina imorală a unei alte, nesfârșite tranziții, cu interlopi, maneliști, poeți, starlete și sfinți.

8

Cartea despre Qilin

Pneumonia dură două luni, într-o formă galopantă, timp în care febra mă menținu într-o stare ambiguă, la marginea delirului. Visul din tren deveni recurent, până când nu l-am mai putut deosebi de starea de veghe confuză.

Când în sfârşit m-am pus pe picioare, la jumătatea lunii noiembrie, mulțumită părinților Faniei și unor prieteni fideli care m-au îngrijit cu nemeritat devotament, am constatat că titlul cărții

din vis devenise o adevărată idee fixă. Am mai încercat o vreme — sau poate doar am pretins că încerc — să scap de magia exercitată de acest gând. Mi-am spus din nou, fără prea mare convingere, că titlul era un simplu nume inventat de Borges cu pseudo-erudiție (deşi asta nu reducea cu nimic stranietatea contradictoriei sintagme). Mi-am adus diverse argumente, întru totul raționale, că era o idee absurdă, fără nicio noimă. În speranța că voi uita de obsesiva carte, m-am apucat să scriu o nuvelă despre un manuscris imaginar găsit în China — un proiect mai vechi. Compunerea acestei narațiuni fantastice mi-a luat alte două luni și m-a absorbit îndeajuns încât să cred că mă eliberasem de inexplicabila fantasmă.

*

În nuvelă e vorba de un text caligrafiat pe plăcuțe de bambus, în secolul cinci înainte de Hristos, de către un discipol al lui Confucius. Manuscrisul se numește *Cartea de Bambus* sau *Cartea despre Qilin*. Ucenicul este Zuo Qiuming, fiind cel asociat de obicei cu redactarea celebrei *Clasice* numite *Chunqiu* (*Cronica Primăverilor și Toamnelor*) și a comentariului ce-i poartă numele, *Zuozhuan*. Suntem asigurați de Zuo — care e și

naratorul acestui prim capitol — că textul nu este apocrif. În el Zuo consemnează ultimul discurs al Maestrului Kong, în care acesta descrie și comentează — cu mult mai multe detalii decât apar în finalul cronicii propriu-zise — faimosul episod al uciderii inorogului, numit în chineză *qilin*. Anticipând parcă viitoarele speculații ale misionarilor creştini, Confucius vorbește despre unicorn ca despre simbolul unui Sfânt ce va veni să mântuiască omenirea. Se înțelege că aluzia este la Întrupare, *qilin*-ul fiind o prefigurare a lui Hristos. Zuo e pedepsit când încearcă să facă publice ultimele cuvinte ale Maestrului. Contemporanii îl acuză că, sub numele acestuia, încearcă să pună în circulație un fals cu idei heterodoxe. Înainte de a fi executat, Zuo reuşeşte să ascundă *Cartea de Bambus*.

Urmașii săi o păstrează ca pe o prețioasă relicvă. Unul din ei, Guang, o salvează cu prețul vieții, două veacuri mai târziu, în arderea cărților poruncită de împăratul Qin-Shi-Huang-Di. Fiul lui Guang, naratorul capitolului doi, gravează textul Cărții pe o stelă de piatră, pe care o îngroapă.

După două sute optzeci și opt de ani, în 67 d.H., Sfântul Apostol Toma, venit din India pe o corabie, debarcă în cel mai mare port al Chinei de atunci, Lianyungang. Cu prilejul propovăduirii

sale, stela gravată de fiul lui Guang e scoasă la iveală și Sfântul Toma confirmă că profeția ei s-a împlinit. Cuvintele lui sunt gravate pe o altă stelă. În persecuția ce urmează în China plecării Sfântului Toma, ambele stele sunt ascunse într-o grotă din faleza de la Lianyungang de un convertit chinez — Xu, naratorul capitolului trei.

Acolo sunt găsite după 19 veacuri, în anul 2025, de un arheolog francez care reconstituie întreaga poveste. Moartea acestuia în condiții suspecte împiedică publicarea ei. Își asumă această misiune fiica lui, Nicole Perrier, împreună cu soțul ei român, Toma, specialist în Inteligență Artificială, care e și naratorul capitolului patru.

Ultimul capitol are loc în China distopică a unui viitor apropiat, unde milioane de chinezi convertiți la creștinism, inclusiv ortodocși, sunt prigoniți de un guvern pseudo-teocratic — un totalitarism sofisticat, tehnologico-ideologico-magic. Toma și Nicole, deveniți misionari, sunt martirizați împreună cu o mie de creștini chinezi, inclusiv doctorul An Mingbai. Căpetenia prigonitorilor e guvernatorul Beijingului, fratele lui An și naratorul acestui capitol. La moartea lor au loc minuni uimitoare; sute de mii de chinezi se convertesc la ortodoxie în frunte cu guvernatorul, devenit președintele Chinei. Lângă Templul

Cerului se ridică o biserică numită Sfânta Sophia a Chinei, cu hramul Sfinților Apostoli Toma şi Andrei.

*

Această încâlcită și implauzibilă poveste se publică în ianuarie 2004, cunoscând un oarecare succes datorită exotismului temei și unei scriituri ce părea rodul halucinației. Nu era întâmplător, căci starea mea, pe toată durata înșăilării laborioasei trame, fusese cea a unei surescitări vecine cu delirul. Dar cu toate că aparent izbutisem să uit de cealaltă carte, undeva în fundal o avusesem mereu prezentă în minte. Am înțeles că de fapt *Cartea despre Qilin* nu fusese decât un vremelnic substitut al celeilalte, mult mai eluzive. Fusese doar un scurt răgaz. Totul se dovedise inutil.

9

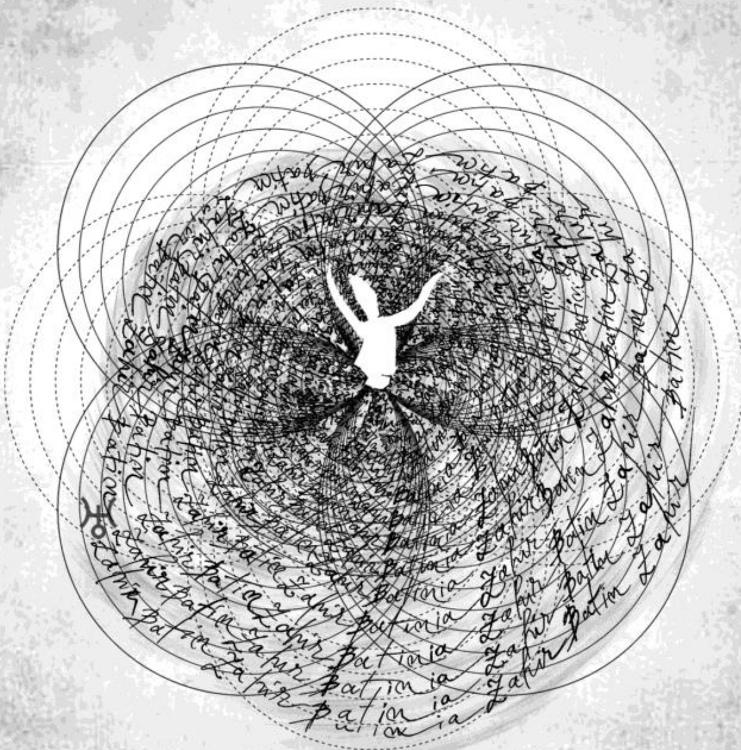
Attar

În final am renunțat să mă mai opun bizarei vrăji. Fără să vreau, sau poate deliberat, m-am lăsat urmărit de Carte, exact la fel cum, în povestire, personajul e urmărit pretutindeni de Zahir.

Resemnat, dar și cu o secretă voluptate, am început o mică investigație. M-am lămurit repede că nici autorul şi nici titlul Cărții Lucrurilor Neştiute nu erau simple ficțiuni, aşa cum crezusem la o lectură superficială. Persanul Farīd

al-Dīn, din oraşul Nishapur, numit şi ʿAṭṭār, adică „Cel ce înmiresmează”, deoarece fusese producător şi negutător de parfumuri înainte de a-şi descoperi chemarea mistică, era un poet sufit, celebru în lumea musulmană. Născut în 1142 în Horasan, în estul Persiei, ʿAṭṭār fusese decapitat de invadatorii mongoli ai lui Ghinghis Han în cumplitul masacru din 1221.

Una dintre lucrările sale se chema într-adevăr *Asrār Nāmah*, titlu tradus divers prin *Cartea Secretelor*, a *Lucrurilor Necunoscute, Misterioase* sau *Tainice*. Textul ei păruse o vreme a se fi pierdut, apoi fusese descoperit la Istanbul în două manuscrise — unul (F446) în biblioteca Universității, altul (*Ayasofya* 4792) în subsolul catedralei Hagia Sophia. Aidoma altor scrieri din Evul Mediu târziu islamic, inclusiv ale lui ʿAṭṭār însuși, şi aceasta cuprindea idei sau parabole sufite despre orbirea sufletului rătăcit în hățişul lumii materiale şi unirea mistică a omului cu Dumnezeu. Aşadar, cartea fusese scrisă în realitate şi era o culegere de poeme narative simbolice și alegorice numite *maqālāt*, vreo douăzeci la număr. Hellmut Ritter comentează două dintre ele în *Das Meer der Seele*, apărută la Leiden în 1955 — șase ani după ce Borges publicase *Zahirul*. Oricum, nici vorbă de sensul abracadabrant născocit de mine într-o noapte de febră.

Pe de altă parte, aşa-zisa monografie *Urkunden zur Geschichte der Zahirsage* a lui Julius Barlach, pretins publicată la Breslau în 1899, era o lucrare fictivă a unui autor inventat de Borges.

În schimb, enciclopedia persană numită *Templul focului* era reală. O colecție de biografii ale poeților persani din Iran, Turan și India — istorie poetică a celui mai poetic popor al lumii — fusese într-adevăr scrisă prin 1779. Autorul, Hajji Lutf Ali Beg din Isfahan, descendent al tribului Begdadi Shamlu originar din Damasc, își deriva numele (*„Lutf Ali”* — „Harul lui Ali”) de la însuși Ali, vărul profetului Mohamed. Ca nume poetic (*takhallus*) el își alege Azir, Azur sau Azar (după legenda islamică, tatăl patriarhului Avraam se numea Azar). Titlul ei, *Atesh Kedah* (sau *Atish Gadah*), *Templul Focului* sau al *Magilor*, evocă focul ca metaforă a iubirii divine. Templul focului e inima; în acest foc al iubirii, trandafirii poeziei se prefac în *aṭṭar*, desfătătoarea mireasmă a harului. Focul poate fi distrugător sau inofensiv: poate mistui și chinui, precum flăcările iadului în care arde rebelul Nimrod; dar poate și călăuzi ori alina, precum cel în care ardea fără să ardă Rugul Aprins văzut de Moise pe Horeb.

Cât despre *Zahir*, acesta era definit de Borges ca desemnând, în spațiul islamic, „făpturi sau lu-

cruri ce au teribila virtute de a fi de neuitat şi a căror imagine sfârşeşte prin a-i înnebuni pe oameni”. Zahirul — zice Borges — este „pierzarea oricui l-a privit o dată, chiar de la mare distanță, căci nu se mai poate gândi la altceva până la sfârşitul zilelor sale”.

Confessions of a Thug a lui Philip Meadows Taylor era și ea o carte reală, ce apăruse într-adevăr la Oxford în 1839. La rândul său — susține Borges — Taylor ar fi reprodus cuvintele înțeleptului musulman Muhammad al-Yemeni: „Nu există în lume nicio ființă sau lucru care să nu tindă a deveni un Zahir; Atot-Milostivul nu îngăduie însă ca două lucruri să fie un Zahir în acelaşi timp. Întotdeauna există un Zahir, deşi înfățişările lui sunt diferite.”

În limba arabă, mai spune Borges, *Zahir* înseamnă *evident* sau *vizibil*, fiind în acest sens „unul din cele nouăzeci şi nouă de nume ale lui Dumnezeu”. Din diverse surse am mai aflat că, în islam, *Zahir* desemnează și sensul literal al Coranului, ca manifestare a lui Allah, iar *Zahiri* e o şcoală exoterică a interpretării verbale, catafatice, a aceleiași cărți stranii dictate profetului de un duh ce-și zicea Gabriel. De asemenea, am aflat că există şi o şcoală esoterică a interpretării ei nonverbale, impronunțabile, apofatice, numită

Batiniyya, şi că de fapt cei doi termeni, *Zahir* şi *Batin*, *manifestat* și *ascuns*, sunt inseparabili, fiind fața şi reversul aceleiaşi realități, ca două căi complementare către Dumnezeu, Cel aflat deasupra Creației, dar manifestat în ea.

În sfârşit, am mai descoperit că şi în tradiția sufită repetarea numelui divin aboleşte limbajul şi duce la experiența mistică a iluminării. M-am gândit bineînțeles la isihasm şi, în treacăt, m-am întrebat dacă nu cumva misticii sufiți medievali vor fi preluat ideea chiar de la călugării ortodocşi din Egipt, Siria sau Palestina, după ce musulmanii au cucerit aceste provincii ale marelui imperiu creştin bizantin, intrat deja în declin. N-am găsit însă nimic care să susțină această seducătoare ipoteză şi, de altfel, toate acestea oricum nu mă ajutau cu nimic. Dimpotrivă, în loc să-mi diminueze fascinația, o transformară în preocupare compulsivă.

Trebuia să recunosc adevărul evident că, aidoma infinitei monede argentiniene de douăzeci de *centavos* a lui Borges, titlul straniei cărți, odată văzut, devenise şi el cumva, pentru mine, un Zahir. Cele trei cuvinte ale sale se contopeau într-unul singur, circular, fără început şi fără sfârşit. Aşa cum rotunda bucată de metal din textul borgesian o înlocuise pe Teodelina Villar, care era şi ea doar

un semn al iubirii imposibile sau, mai curând, al unei inefabile vădiri a transcendenței, contradictoria sintagmă triverbală deveni şi ea pentru mine emblemă şi *trigger* al visului, al dorinței şi al unei improbabile revelații. Nu mă mai puteam gândi la altceva şi am înțeles că va continua să-mi ocupe gândurile până la sfârşitul vieții.

10

Cartea Lucrurilor Neştiute

În mod previzibil, de la această obsesie nu mai aveam mult până la a începe să nutresc, la început cu teamă, apoi cu speranță, şi în cele din urmă cu resemnare şi fanatism, o idee nebunească: dacă Borges postulase existența acestei cărți indescriptibile, din care chiar citase un vers tulburător (interpolat, zicea el: „Zahirul e umbra Trandafirului şi sfâşierea Vălului”), de ce n-aş fi eu însumi, Simion Palamaru, cel care să o scriu?

Sau, mai bine zis, să o rescriu, în „adevărata” accepție a titlului, pe care credeam că doar eu o întrevăzusem.

Cât despre faptul că interpretarea radicală pe care eu însumi o dădusem acelui titlu neverosimil implica şi o consecință logică ce părea a face din demersul meu o utopie — aceea că, pentru a fi într-adevăr neştiute, obiectele descrise sau faptele relatate în carte ar fi trebuit să-mi fie, şi să-mi rămână, necunoscute chiar şi mie însumi, ca autor — tocmai aceasta mi se părea a fi provocarea supremă cu care se confruntase vreodată un scriitor.

E uşor să scrii despre lucruri inexistente: e suficient să le inventezi. Din acea clipă, ele există — formele lor sunt întrupate în închipuirea ta, cum spune Shakespeare: *imagination bodies forth the forms of things unknown*. Dar cum să scrii despre lucruri pe care nu le cunoşti deloc, despre care nu ai *absolut* nicio informație, nici cea mai mică idee sau noțiune? Mai mult, lucruri pe care trebuie să continui să le ignori chiar în timp ce scrii despre ele? Cum să desenezi harta unui teritoriu invizibil, mapamondul unei lumi necunoscute?

Titlul însuşi era un oximoron, căci noțiunea de *carte* şi cea de *neştiut* se exclud reciproc: prin definiție cartea enunță, iar ceea ce este enunțat — în măsura în care poate fi pus în discurs — este

(măcar cât de cât) ştiut. În clipa în care ai aşterne cu stiloul pe coala de hârtie (sunt de modă veche, caligrafia îmi dă un sentiment de contiguitate organică, intimă, cu textul trasat ca o dâră de neuroni expulzați pe foaia albă de celuloză) un singur cuvânt, sau chiar o singură literă despre ceva, acestea ar reprezenta deja minime determinări ale acelui lucru, care ar face din el, în cel mai bun caz, unul intuit sau abia întrezărit, dar i-ar răpi calitatea de lucru cu adevărat neştiut. De fapt, exact acelaşi fenomen s-ar petrece chiar şi numai în clipa formulării unui simplu gând. Era o aporie perfectă.

Și pe urmă, dacă — așa cum spune Paul Valéry — realul în stare pură ar putea face inima să se oprească, oare incognoscibilul în stare pură n-ar putea avea același efect? Oare n-aş sucomba şi eu pe loc, înainte de a apuca să transpun (dar prin ce mediu, şi în ce limbaj?) o singură cuantă din ceea ce mi s-ar fi revelat? Sau, mai rău, oare impactul purei incognoscibilități asupra unei conștiințe — presupunându-l, fenomenologic, posibil — n-ar face ca universul însuși să se oprească brusc, încremenit într-o perfectă limpezime înghețată, ca într-o instantanee moarte termică?

Le-am înlăturat însă și pe acestea ca pe simple speculații. Şi oricum nu mai avea nicio impor-

tanță. Nu mai puteam renunța. Era mai mult decât o provocare. Devenise sensul însuşi al existenței mele. De atunci mi-am petrecut anii într-o căutare febrilă a soluției, a răspunsului la întrebarea obsedantă: cum ar putea arăta o asemenea carte inimaginabilă?

11

Cartea Lucrurilor Indescifrabile

Am parcurs întregul proces al unei asceze (dacă se poate numi asceză faptul că uitam să mănânc şi-mi pierdusem somnul) definitive, involuntare şi inutile. Trupul meu, numai rareori hrănit cu salate furnizate de aceiaşi prieteni milostivi, ajunse cu timpul de o slăbiciune înspăimântătoare, scheletic şi cu o nuanţă verzui-albăstruie ca a lui Milarepa cel poreclit „*Omida*".

Am îndepărtat de la început ideea simplistă de a (mai) scrie o carte despre Dumnezeu. M-am gândit că se scrisese destulă teologie, inclusiv apofatică, şi că, oricum, deja ştim despre El ceea ce El Însuşi a considerat de folos să ne dezvăluie. Fără a fi devenit un inițiat în tainele creştinismului, ştiam acum că revelația biblică şi sfânta tradiție conțin esențialul.

*

Am respins de asemenea şi ideea de a scrie (încă) o *Carte a Lucrurilor Secrete*. Cunoscusem cu ani în urmă, în vremea de dinainte de a o întâlni pe Fania, fascinația esoterismului — cum oare m-aş fi putut sustrage ei, înconjurat de atâtea mii de cărți? –, studiasem astrologia şi ani de zile mă îndeletnicisem cu desenarea astrogramelor, calculând, cu ajutorul unor tabele de efemeride editate de NASA, pozițiile planetelor, zenitul şi ascendentul, delimitând cu relativă dexteritate casele cerului şi trasând cu linii colorate aspectele planetare. Căpătasem chiar o mică reputație printre prieteni pentru interpretările personalizate, tranzitele şi previziunile pe care le făceam cu (discutabilă de altfel) acuratețe.

Dar nu mă oprisem aici. Mă familiarizasem întrucâtva cu arcanele Tarotului şi Cabala,

philosophia perennis, ştiinţele oculte, alchimia, magia, teozofia... Citisem de-a valma tot ce putusem găsi prin fişierele bibliotecilor — din Agrippa, Papus, Alice Bailey, Eliphas Levi, *Corpus Hermeticum*, Oswald Wirth, Dane Rudhyar şi mulţi alţii, mai bine rămaşi nepomeniţi. Avansasem o vreme în aceste studii, până când mă trezisem la un pas de dezastru şi, cuprins de groază, depresie şi confuzie, îmi aruncasem toate cărţile de ocultism şi jurasem să nu mă mai ating de acele scrieri blestemate.

Nu aveam acum nici cea mai mică intenţie de a-mi călca promisiunea. În plus, ar fi fost şi incorect: „secret" nu-i totuna cu „neştiut". Oricât de mic ar fi cercul celor iniţiaţi în tainele unei învăţături esoterice, ele sunt totuşi *cunoscute* — chiar dacă numai de foarte puţini.

*

Mai târziu, răsfoind *Finnegans Wake* a lui Joyce şi *Cartea Metamorfozelor* (titlul dat de traducătorul unei versiuni din *Yi Jing* sau *Clasica Schimbărilor*) — două din cele mai criptice cărţi pe care le cunoșteam — îmi veni gândul de a produce un text atât de ermetic, de sibilinic, încât să fie incomprehensibil oricui, evident inclusiv mie însumi.

Nici această soluție nu mi se păru însă acceptabilă — mai întâi pentru că, la drept vorbind, nu eram tocmai sigur că aş fi fost în stare de o asemenea performanță. Apoi, fiindcă existau destule precedente: tratatul de magie *Soyga/ Aldaraia*, manuscrisul Voynich şi cel alchimic Ripley despre piatra filosofală, egipto-etruscul *Liber Linteus*, codexul Rohonc, asemica glorificare a obscurității numită *Codex Seraphinianus*, sau ciberenigmele *Cicada 3301*. Ce rost avea să mai produc unul? În sfârşit, deoarece ar fi fost din nou incorect: *neştiut* de nimeni nu e totuna nici cu *neînțeles*, *neinteligibil* ori *indescifrabil*.

12

Cartea Lucrurilor Invizibile

Într-o altă etapă a căutărilor mele, privind teancul de coli albe, nescrise, de pe masa de lucru, am fost ispitit de un alt gând: că acolo, în fața mea, se afla cartea la care visam, deja scrisă. Poate era chiar o întreagă *bibliotheca abscondita*, o bibliotecă ascunsă, nevăzută. M-am lăsat o vreme sedus de această idee, argumentând-o: o carte despre lucruri incognoscibile nu putea fi scrisă decât cu caractere invizibile, într-o limbă

inexistentă. Deci, ea ar fi trebuit să arate exact aşa: un anumit număr de pagini goale (rămânea de văzut câte: poate zece mii, care pentru chinezi înseamnă nenumărat ori nenumărabil; sau o mie şi una, ca nesfârşitele nopți ale Şeherezadei; sau şaizeci şi patru, ca hexagramele infinitului şi circularului *Yi Jing*; sau douăzeci şi două, ca arcanele Tarotului, douăsprezece ca Apostolii, sau şapte ca zilele Creației; sau cinci ca elementele chineze, patru ca animalele mistice ale Apocalipsei, trei ca Persoanele Treimii, două ca cele două firi ale lui Iisus, sau poate chiar una singură ar fi fost de ajuns), de un alb imaculat, care ar fi exprimat desăvârşitul apofatism. Iar dacă pierdusem amintirea scrierii ei, era de la sine înțeles de ce: trebuia s-o fi scris în vis.

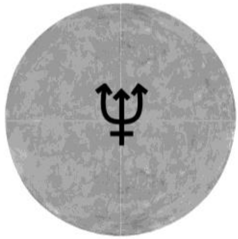
Căci, la drept vorbind, trebuia să recunosc faptul straniu că începeam să simt, asemenea lui ʿAṭṭār însuși (cu care treptat păream să mă identific tot mai mult), că aspirația mea nu părea a fi atât către ceva de natura unei scriituri — fie ea și poetică, ori întrupată într-o carte *altfel* decât oricare alta scrisă vreodată — cât de ordin mistic. În plus, mai era și un alt argument în favoarea foilor albe: dacă fiecare literă și fiecare cuvânt al unei cărți riscă să devină tot atâția idoli pe care autorul ei să ajungă să-i venereze, mai mult sau

mai puțin conștient, în locul adevăratului Dumnezeu, îndepărtându-l astfel de obiectul singurei închinări legitime (era un motiv recurent chiar în opera lui ʿAṭṭār, pe care îl găsisem, nu fără surprindere, în monografia lui Ritter), atunci o carte fără niciun cuvânt m-ar fi ferit, desigur, de o asemenea subtilă formă de idolatrie.

Până la urmă însă am respins şi această soluție ca fiind, evident, prea facilă. Nu voiam să-mi fur singur căciula. Pentru mine devenise o chestiune de viață şi de moarte.

De altfel, existau şi aici destule precedente. Mi-am amintit de cartea cu foi albe „scrisă” spre edificarea scepticilor academicieni francezi de către Micromegas, personajul de pe planeta Sirius din povestirea lui Voltaire, şi de alta, la fel de imaculată, din farsa făcută exasperantului profesor Openshaw din povestirea lui Chesterton, *Blestemul cărții*. Dar mai erau şi altele. Într-o zi chiar m-am amuzat (dacă pot numi aşa starea de liniştită şi senină deznădejde în care vegetam) făcând o listă cu asemenea „cărți” mai mult sau mai puțin radicale, conținând pagini goale, cu text inexistent, imperceptibil sau insesizabil, din literatura universală. Erau acolo paginile albe (şi negre) ale părintelui Sterne, *Poemul final* din *Moartea artei* a lui Gnedov, *Albul superabundent* al

lui de Vries, *Istoria condensată a nimicului* de Nichol, *Tabula Rasa* (1000 pagini) şi *Inexistențe* (666 pagini) de Kostelanetz, *Lost for words* de Lydiat, *Teologia negativă: o introducere* de P.S. Teonomie, *Amintirile unui amnezic* de Apicella, *Manualul cu proceduri de supraviețuire în caz de atac nuclear* (anonim), poemul lui Don Paterson despre călătoria în munții Kyushu pentru a se întâlni cu un maestru *zen* pe care nu l-a găsit, şi multe alte tentative pretențioase de a reda inexprimabilul, de a pune în pagină absolutul, apocalipticul sau măcar vidul. Le-am găsit ingenioase dar futile, biete găselnițe neserioase asemeni inaudibilelor piese pentru pian ale lui Cage.

13

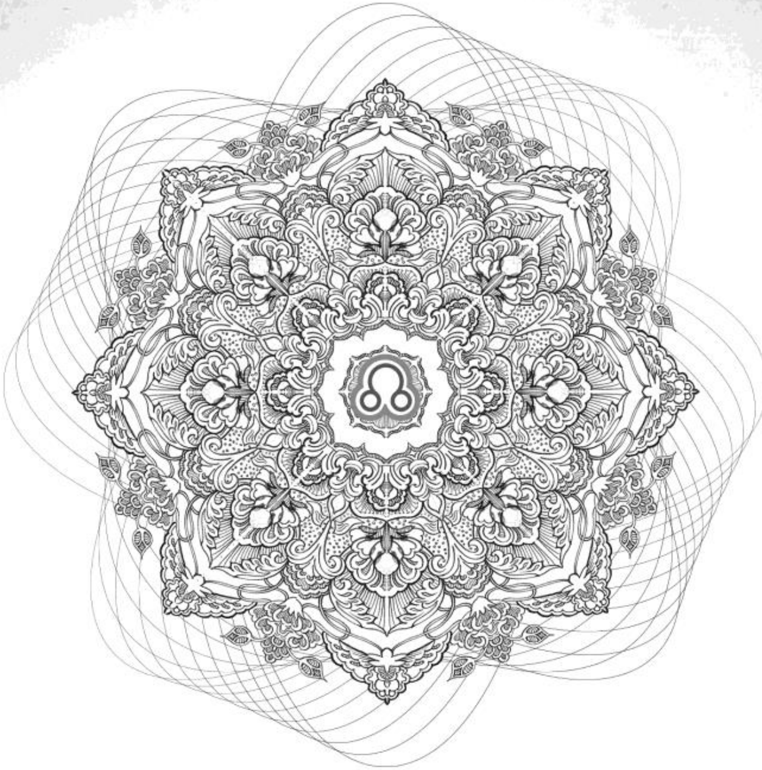
Cartea Lucrurilor Ignorate

Cel mai greu mi-a fost să resping ultima idee, mult mai tentantă pentru că era mult mai subtilă. Pe vremuri, tot înaintea „erei Fania”, cedasem şi eu modei orientale, ca mulţi din generaţia mea (mai mult sau mai puţin) dizidentă. Cochetasem cu hinduismul, budhismul şi daoismul, visând să ajung în China şi Tibet. Ulterior chiar ajunsesem acolo, într-un lung voiaj asiatic cu Fania, şi abandonasem

idealismul doctrinei Şcolii Vidului, *Sūnyāta-vāda*. Dar acum constatam că, de uitat, nu-l uitasem cu totul.

Am recitit *Cartea Cunoaşterii Transcendente, Prājñapāramitā,* presupusă a fi fost rostită de însuşi Gautama Buddha şi apoi păstrată, potrivit legendei, pe fundul mării de nişte şerpi care mai târziu i-ar fi adus-o nu mai puțin legendarului astrolog şi mag indian Nāgārjuna.

Şi într-o vară, stând pe țărmul Mării Negre — unde aceiaşi prieteni statornici mă aduseseră sperând că poate îmi voi reveni din ceea ce le părea tuturor o gravă, deşi inofensivă, alienare mintală –, privind soarele orbitor de iulie reflectat în miile de smaralde moi ale valurilor scânteietoare, mă lăsai tentat în joacă să accept că totul ar fi doar o aparență, o proiecție a minții mele, o închipuire, un gând infinit, pe cât de încăpățânat, pe atât de lipsit de existență reală, al sinelui meu neiluminat. M-am lăsat furat de ideea că cei câțiva norişori de pe cer, marea de jad, pescăruşii stridenți, nisipul încins, scoicile sidefii, pietrele rotunjite de apă, meduzele şi algele aruncate pe plajă, întregul decor din jurul meu n-ar fi fost decât *maya*, o țesătură a iluziei, un text fără început şi fără sfârşit, un văl înşelător urzit de propria mea ignoranță.

Dacă ar fi fost într-adevăr aşa, totul ar fi fost foarte simplu. *Cartea Lucrurilor Neştiute* ar fi fost lumea însăşi, privită ca o infinită *Carte a Lucrurilor Ignorate*: un produs fără consistenţă al propriei mele minţi orbite de *avidya*, re-creat în fiece clipă de mentalul meu ignorant. „Lucrurile neştiute" ar fi fost înseşi lucrurile acestei lumi, alcătuiri mentale lipsite de realitate intrinsecă, forme iluzorii generate de propria mea *karmă*. Tocmai această lege a cauzalităţii ar fi fost cea care m-ar fi menţinut captiv al iluziei şi proiecţiei onirice numite *samsāra*.

Potrivit budhismului, acest univers material n-ar fi decât o ficţiune întreţinută de dorinţă, de ataşament şi, în ultimă instanţă, de ignoranţă. Oamenii n-ar fi decât victimele propriei lor neştiinţe, rătăcind pururea de-a lungul acestui necontenit lanţ al reîncarnărilor, într-o înşiruire absurdă de naşteri, morţi şi renaşteri — o nesfârşită revenire ciclică sau horă a transmigraţiilor care ar fi „roata *samsārei*". Nimic altceva decât un joc fantasmagoric de umbre zadarnice — spune budhismul tibetan al Vehiculului de Diamant, ca şi *zen*-ul — proiectate de propria noastră minte pe ecranul nemărginit al vidului.

Prājñapāramitā afirmă că forma e vacuitate, iar vacuitatea e formă. Lumea însăşi — spune *Cartea*

Cunoaşterii Transcendente — ar avea ca substrat şi esență vacuitatea, ca stare de neconceput a totalei absențe de manifestare. Lumea s-ar isca neîncetat, acum şi în fiece moment, din mintea noastră. Fiind o imagine subiectivă, lumea n-ar avea altă origine decât activitatea mentală, în afara căreia n-ar exista nicio ființă, niciun univers.

Prins de jocul acestei seducții intelectuale, mi-am reamintit învățătura Şcolii *Mādhyamika* despre „Nestemata Doctrinei Budhiste”: universul însuşi şi fiecare ființă sau lucru din el n-ar fi altceva decât lanțul infinit al „Originilor inter-dependente” sau co-dependente, veşnică succesiune de conglomerate efemere, ce se descompun la nesfârşit în multitudinea de cauze care le-au generat, venind din străfundul de nepătruns al eternității.

*

Am respins însă şi această ispită, mult mai atrăgătoare decât celelalte datorită naturii extrem de sofisticate a Doctrinei Vacuității. Nu puteam accepta o soluție, oricât de elegantă, bazată pe o idee în care nu credeam; ar fi însemnat să mă mint singur şi să-i mint şi pe alții. Nu eram şi nu puteam pretinde că aş fi budhist. Trecusem prin etapa vrăjii exercitate de fascinanta construcție

intelectuală care este budhismul, dar nu mă mai puteam întoarce acolo. Nu mai credeam în realitatea acestei filosofii — de fapt, dacă era să fiu sincer, nici nu crezusem în ea vreodată. Fusesem atras la început de exotismul ei, apoi descoperisem niveluri tot mai profunde ale unei doctrine esoterice pe care eram mândru că le puteam înțelege, în timp ce erau inaccesibile majorității celorlalți. Fusesem încântat de performanțele intelectuale de care eram capabil pentru a descifra subtilele argumente ale şcolilor Mahayāna. Dar odată cu maturizarea spirituală și călătoria în Asia împreună cu Fania, elegantul sistem filosofic al budhismului se demitizase. Rămăsesem sensibil la dimensiunea lui poetică, dar nu-i mai puteam lua în serios premisele ontologice şi gnoseologice, de tip gnostic. Şi apoi, era Fania însăși, care îmi deschisese o altă lume.

Am renunțat, aşadar, şi la *Sūnyāta*.

14

illuminatio
Cartea Lucrurilor Tainice

Într-un târziu am înțeles că nu voi putea duce la bun sfârşit această temă imposibilă, pe care mi-o asumasem din mândrie, sau pentru a umple un gol, sau şi una şi alta. Cartea era cu adevărat informulabilă. Am început să meditez la implicațiile acestui fapt. Am petrecut luni de zile fără a face altceva decât să mă gândesc la asta. De altfel, oricum tot asta făceam

de ani, poate decenii, cărora le pierdusem şirul, căci orice alt gând devenise de mult imposibil. Într-adevăr, cine poate concepe incognoscibilul? Evident, nimeni. Am priceput că urmărisem doar o himeră. Încă una. Ultima.

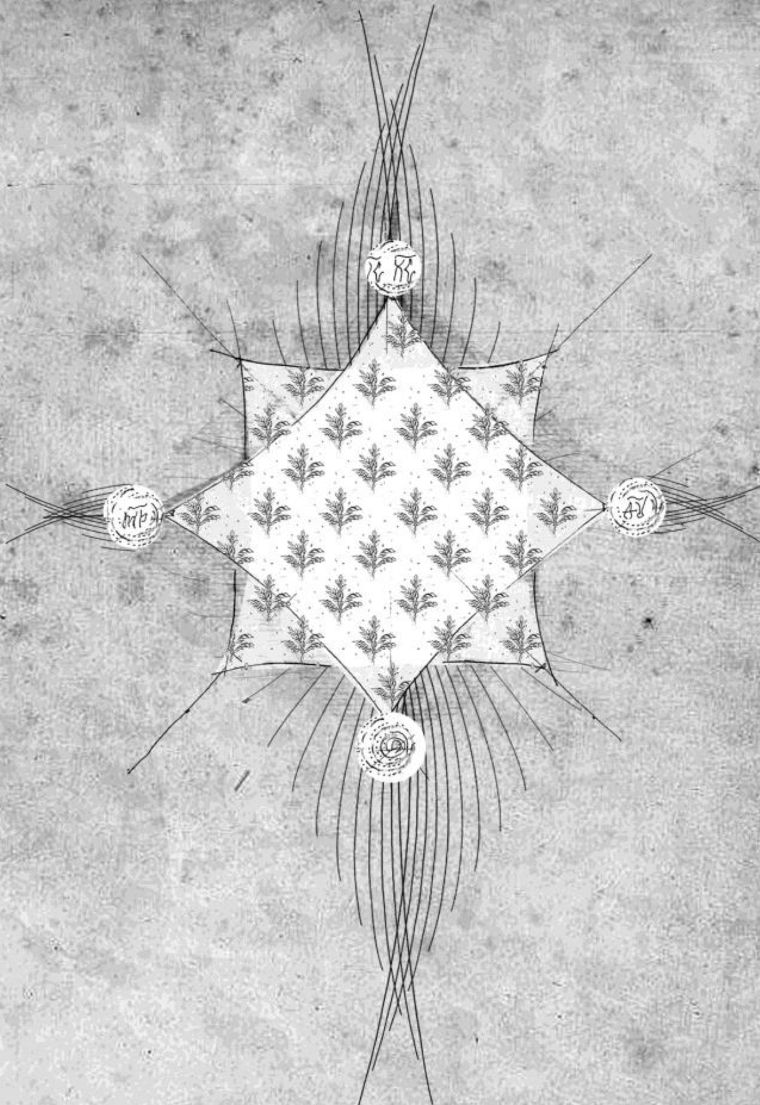
Dar nici altceva nu mai puteam face. Eram pierdut. Am simțit că viața mea se sfârşise, că ajunsesem la capătul tuturor drumurilor. Mă aflam undeva dincolo de părerile de rău, la limita dintre nefericirea absolută şi nădejdea neglijabilă, totuşi stăruitoare, într-un miracol imposibil. Şi am început să mă rog — nu ca până acum, timid, fără tragere de inimă, aproape convențional, ci adânc, cu disperare şi lacrimi, zile în şir. Şi într-o sâmbătă noaptea, când ploaia dezolantă de noiembrie se scurgea pe crengile negre, desfrunzite, ale nucului din curte, iar vântul tăios scutura ultimele nuci ce cădeau cu pocnete seci, ca nişte castaniete zgribulite, pe acoperişul de tablă ruginită al garajului rămas de mult în paragină, minunea se produse.

Anesteziat de durere în camera mea — aceeaşi în care Fania se ruga pe vremuri, înconjurată de icoane mari de aur şi purpură — priveam flacăra candelei abia pâlpâind sub icoana Rugului Aprins. În lumina şovăitoare, ce proiecta pe pereți geometrii incerte, chipul delicat al Maicii

Domnului, încadrat de un octogon roşu şi verde pe fond auriu, păru deodată a mă privi cu ochii Fotiniei. În aceeaşi clipă am văzut cum, treptat, aerul începe a străluci. Încăperea păru că devine un poliedru de cristal auriu, ca un acvariu plin cu lumină lichidă, sau poate solidă (*the light there almost solid*, mi-ar fi livrat prompt o aproape uitată memorie literară citatul proxim, dacă în acea clipă literatura n-ar fi rămas doar o cârjă derizorie), ce aluneca tot mai rapid, pe un nevăzut plan înclinat, sfidând gravitația, în sus. Pereții parcă se dizolvau în lumina care creştea de sus şi sporea până ce ajunse ca soarele în amiază; iar în centrul acestei fulgurante străluciri mă aflam eu însumi, chiar propria mea persoană, pe care o contemplam parcă dinafară.

Cuprins de o bucurie indicibilă, percepeam cu ochii minții cum lumina îmi pătrunde întregul trup, cum strălucirea se uneşte cu carnea şi viscerele mele, metamorfozându-le în flacără şi lumină la rândul lor, aşa cum metalul incandescent devine foc. Invadat de lumina harului, am pierdut orice percepție a materialității şi contururilor propriului corp.

Printr-un fenomen fotosomatic de negrăit, trupul meu devenea un receptacol activ al transcendenței. Opacitatea materiei lăsa loc transparenței

luminoase a Duhului Sfânt, pe măsură ce carnea omenească era permeată de slava Dumnezeirii, dobândind o nouă corporalitate, transfigurată. Vălul fusese sfâşiat. M-am văzut străluminat, încorporat duhovniceşte în lumina divină ce mă străbătea, sub puterea energiei de flacără a harului. Devenisem foc.

Am înțeles, în sfârşit, ceea ce era evident şi totuşi rămânea veşnic de neînțeles: că totul era taină. Toate lucrurile lumii erau „Zahiruri", teofanii secrete, semne văzute — dar tainice — ale prezenței şi lucrării lui Dumnezeu, gânduri ale Lui aduse la existență din iubire. Toate erau taine, chiar propria mea existență era o taină uluitoare. Unit cu El, am înțeles că, dintr-o dragoste nesfârşită (acum pricepeam că nu fusesem niciodată conştient de această iubire copleşitoare), Dumnezeu îmi ascultase ruga şi mă făcea, atunci, pe loc, co-autor la facerea lumii. Am înțeles ceea ce citisem fără să pricep, că a face lumea şi a o ține în existență sunt sinonime pentru pronie. Aflat dincolo de spațiu, mai presus de timp şi de succesiunea eonilor, Dumnezeu crea şi re-crea universul în fiecare clipă, veşnic, iar pe mine, gâza nevrednică, insignifiantă, ultimul fir de praf din acest univers, mă făcea părtaş la această grandioasă creație. Asistam la geneza galaxiilor pe

care, cândva la începutul creației, clipă amețitoare ce pentru Creator era totuna cu un etern Acum, El le scosese din neant, aducându-le întru ființă din propria Lui voință, iar eu, neînsemnata creatură făcută totuşi după chipul divin, eram, prin darul Său, co-făptuitor al acestei minuni infinite. Am înțeles, cu o înțelegere mai presus de minte, că imposibilul hipertext pe care voisem să-l scriu, Cartea Lucrurilor Neştiute, era chiar lumea, Creația însăşi — o impronunțabilă Carte a Lucrurilor Tainice.

Căci totul era, cu adevărat, taină. Fiecare atom al fiecărui val şi al fiecărui nor oglindit în val, fiecare fulg şi fiecare fulger, fiecare frunză din toate pădurile planetei, toate mările și cascadele, cu fiecare strop din ele și fiecare foton al fiecărei raze de soare refractate de el în irizări de curcubeu, fiecare din miliardele de oameni — persoană unică plămădită după chipul şi asemănarea Acestui extraordinar Dumnezeu cu Care acum eu însumi eram una, Care făcuse din mine un apropiat prieten, martor şi partener la miracolul Creației — era o taină irepetabilă. Taine erau supernovele şi sistemele stelare ale unui cosmos pe care acum îl contemplam uimit, taine — legile ce-l guvernau, taine — continentele şi ecuațiile, viețile, gândurile şi destinele noastre, ale tuturor,

taine — cuvintele rostite, mângâierile şi paşii, gesturile şi întrebările, naşterile şi morțile, întâlnirile şi trecerile, obiectele şi ființele, alegerile şi suferințele insuportabile, şoaptele şi imposibilele iubiri. Erau taine toate apusurile de soare, evanescentele noastre chipuri şi amintiri, clipele şi veacurile, dorințele şi toate rugăciunile spuse vreodată. Cum puteau fi altceva decât taine toate, absolut toate, lucrurile din lumea creată de Dumnezeu, odată cu rațiunile lor neapropiate?

Am văzut, în lumina cuvântătoare care-mi vorbea în necuvinte, într-o „limbă a stărilor", că însăşi aparenta lor evidență, simpla lor existență, pe care o luăm ca de la sine înțeleasă, era chiar taina cea mai mare dintre toate: faptul că El, Creatorul, făcuse ca lumea, cu infinit de complexa ei funcționare, să ni se poată părea banală, limpede şi transparentă; să putem chiar face abstracție de El şi să o gândim, cu imens orgoliu, ca existând autonom. Întreaga istorie umană îmi apărea în simultaneitate şi vedeam că totul în ea fusese călăuzit în chip tainic de o Pronie nevăzută. Am înțeles suprema taină a Întrupării lui Dumnezeu în această istorie şi m-am cutremurat dându-mi seama că până atunci nu pricepusem nimic.

Ştiam că după această revelație, pentru care fusesem adus în această lume, puteam muri cu bucurie, spre a mă uni definitiv cu Cel Care-mi făcuse acest dar (şi Care mă aşteptase în lumina densă arzând orbitor, orbitor, orbitor...), cel mai înalt de care un om poate fi învrednicit. Dar acest sfârşit nu mi se îngădui încă.

Epilog

O săptămână mai târziu am primit o scrisoare de la Fania. Știam că o voi primi și deja, înainte de a o deschide, ştiam ce cuprinde, așa cum știam acum multe alte lucruri neîntrezărite mai înainte:

„Dragul meu,

Am ştiut în toți aceşti ani cât ți-a fost de greu. Am ştiut şi că ai înțeles şi că m-ai iertat pentru că,

fără să vreau, te-am făcut să suferi. Ştii bine că nu puteam face altfel fără să mă mint pe mine, pe tine şi pe Dumnezeu. Am fost fericită în cei zece ani petrecuți cu tine și-ți mulțumesc. Dar la capătul lor m-am convins că, totuși, chemarea mea era către o altă viață, dedicată Lui. Chiar şi acum, când îți scriu, Dumnezeu priveşte aceste rânduri peste umărul meu şi îmi e Martor că sunt absolut sinceră. Eşti cel cu care Dumnezeu m-a unit prin taina cununiei, te-am iubit, şi femeia care încă mai sunt te iubeşte în continuare şi te va iubi întotdeauna. Ceea ce s-a schimbat e doar felul acestei iubiri, fără patimă omenească, ci văzând în tine chipul lui Hristos. Şi acum ştii şi tu că e adevărat: cu cât te apropii mai mult de El, cu atât te apropii mai mult şi de oameni. Şi cu cât cunoşti mai mult iubirea lui Dumnezeu, cu atât creşte în tine şi iubirea pentru ceilalți.

Ştiu că sâmbătă seara ai trecut prin cel mai greu moment al vieții tale. Eram la priveghere când ți-am simțit deznădejdea: se citeau cei Şase Psalmi ai Judecății şi poate un înger mi-a şoptit că ai nevoie de ajutor. M-am rugat pentru tine mai mult ca oricând. Ştiu şi că ruga mi-a fost ascultată şi că ai primit darul pentru care m-am rugat. Ți-am văzut „schimbarea la față”, am înțeles că pentru asta s-au întâmplat toate şi de ce

Dumnezeu mi te-a ales: nu pentru cel care erai, ci pentru cel care aveai să devii. Adesea El face asta, m-am obişnuit cu aceste motivații ulterioare, pe care pe moment nu le putem înțelege fiindcă nu ştim viitorul. El însă îl cunoaşte, de aceea la El viitorul poate fi — şi adesea este — o cauză a prezentului. Dau slavă lui Dumnezeu că a rânduit să fiu şi eu unealta Lui în planul Său cu tine.

Am înțeles, în sfârşit, că ai avut această menire pentru ca să dai mărturie despre ea, şi îți aştept această mărturie, ca ultima veste de la tine în această lume. Ştiu, aşa cum am ştiut-o întotdeauna, că ne vom revedea acolo, în lumina cea neînserată a Soarelui Celui în trei Străluciri, a cărei pregustare am văzut că ți s-a dăruit.

Sora ta întru Hristos,

Fotinia"

*

N-am scris însă imediat relatarea cerută. După ce ea pluti câteva luni la granița incertă dintre nenumibil şi limbaj, în cele din urmă cuvintele ei

îmi fură date într-un vis de culoarea aurului, purpurei şi smaraldului, din care m-am trezit într-o dimineață albă de februarie simțind că-mi este foarte cald şi având în gură şi în nări un gust desluşit, persistent, de sare de mare.

„Dragă Fotinia,

Aşa cum ştii, dintotdeauna m-au fascinat bibliotecile...

Notă

Citatele, referințele sau aluziile intertextuale includ:

Saint Bonaventure, *Itinerarium mentis in Deum* (*The Itinerary of the Mind Into God*), introduction, translation, commentary by Philotheus Boehner, Franciscan Institute, Saint Bonaventure University, New York, 1956; *The Triple Way, or Love Enkindled* (în *Writings on the Spiritual Life. Works of St. Bonaventure*, vol. X, ed. E. Coughlin, 2006, după *De triplici via, seu Incendium amoris / Itinerarium mentis in se ipsum, S. Bonaventurae Opera omnia*, Quarachi, 1882-1902, VIII);

Chāndogya Upanişad; Bṛihadāranyaka Upanişad; The Saundaryalaharī or Flood of Beauty, traditionally ascribed to Śaṅkarācārya (trad. Norman Brown, Harvard Univ. Press, 1958); *Spațiul eteric la Eminescu* (A. Dîrlău, în *Convorbiri literare*, oct. 1988) pentru spațiul eteric *akasha*;

Account of the Atesh Kedah, a Biographical Work on the Persian Poets, by Hajji Lutf Ali Beg, of Ispakan (N. Bland,

Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, vol. 7, no. 2/1843, Cambridge University Press) pentru informațiile despre Lutf Ali;

The Cambridge Companion to Jorge Luis Borges (ed. Edwin Williamson) şi *The Ocean of the Soul. Men, the World and God in the Stories of Farīd al-Dīn ʿAṭṭār* (Hellmut Ritter, trad. John O'Kane, Brill 2003), pentru ʿAṭṭār din Nishapur, *Asrār nāma* şi perechea *Batin–Zahir*;

Tainele învățăturilor tibetane (Alexandra David-Neel, Nemira, 1995), pentru *Prājñapāramita* şi doctrina originilor interdependente;

Hotărârile Sfintelor Sinoade Ecumenice (Bucureşti, 2003) pentru cele două firi ale lui Iisus Hristos (Sinodul IV, Calcedon);

Povestirile „Miss Emeralds", „Ultima apariție a Aliciei H." şi „Enigma discului de smarald" din volumul *Pergamentul diafan* (I.P. Culianu, Nemira, 1993) pentru toposul gustului sării de mare legat de personajul feminin fără articulații precum îngerii;

All or nothing. An anthology of blank books (Michael Gibbs, RGAP, Cromford, 2005);

The Cantos (Ezra Pound, Faber & Faber, London, 1975) pentru versurile despre iubire şi lumina solidă;

Noaptea întunecată a sufletului (Sfântul Ioan al Crucii, *Integrala operei poetice*, tr. A. Crivăț, R. Codrescu, Christiana, 2003);

Viața Sfântului Simion Noul Teolog (Sfântul Nichita Stithatul) citată de Nichifor Crainic în *Sfințenia — împlinirea umanului. Curs de teologie mistică 1935-1936* (Iaşi, 1993) pentru experiența transfigurării trupului Sfântului Simeon Noul Teolog preschimbat extatic în lumină;

Orbitor, Aripa stângă (Mircea Cărtărescu, Humanitas, 2007);

Palimpsestes: La littérature au second degré (Gerard Genette, Seuil, 1982) pentru o definiție a fenomenului literar de hipertextualitate: „Hypertextualité: j'entends par là toute relation unissant un texte B (que j'appellerai *hypertexte*) à un texte antérieur A (que j'appellerai, bien sûr, *hypotexte*) sur lequel il se greffe d'une manière qui n'est pas celle du commentaire." Dacă vom considera *Zahirul* lui Borges drept text A sau „hipotext" de referință (în sensul lui Genette), atunci povestirea de mai sus este un posibil text B sau „hipertext" al său.

Moartea şi busola. Proză completă 1 (Jorge Luis Borges, traduceri şi note Irina Dogaru, Cristina Hăulică, Andrei Ionescu, cuvânt-înainte, tabel cronologic, prezentări şi ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Polirom, 2005; *Cartea de nisip. Proză completă 2* (J.L. Borges, traduceri şi note

Cristina Hăulică şi Andrei Ionescu, prezentări şi ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Polirom, 2006; *Poezii* (J.L. Borges, traducere şi prefață Andrei Ionescu, ilustrații Tudor Pătraşcu, Polirom, 2005).

ଓ ଛ

Cuprins

Redactor: Teodor DUNĂ
Tehnoredactor: Luminița LOGIN
Imagine copertă: Ecaterina ORBULESCU
Bun de tipar: septembrie 2017. Apărut: 2017
Editura Tracus Arte, str. Sava Henția nr. 2, sector 1, Bucureşti.
E-mail: office@edituratracusarte.ro,
vanzari@edituratracusarte.ro
Tel/fax: 021.223.41.11.
Tiparul executat de S.C. WorldMediagraph Bucureşti
Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România

Gerard Genette definește fenomenul literar de hipertextualitate ca „relație ce unește un text B (*hipertext*) de un text anterior A (*hipotext*) pe care se grefează într-un mod ce nu este cel al comentariului".

Considerând, în sensul lui Genette, *Zahirul* lui Borges drept text A sau hipotext de referință, am scris *Cartea Lucrurilor Tainice* ca un posibil text B sau hipertext al său.

Andrei Dîrlău

De-a lungul anilor şi al lecturilor, ajunsesem (era oare o blasfemie?) să mi-L închipui pe Dumnezeu Însuşi sub forma unei Biblioteci fără început şi fără sfârşit – ea însăşi un fel de carte sferică infinită, cu centrul peste tot şi circumferinţa nicăieri, cum zic misticii, invizibilă dar reală, mai bine zis hiper-reală, în a cărei virtualitate ar fi existat toate cuvintele tuturor limbilor posibile, toate textele vreodată concepute sau conceptibile, întrețesute într-un hipertext infinit şi transcendent, identic cu Logosul Însuşi. Și nu doar toate cuvintele, ci şi toate semnele tuturor limbajelor posibile s-ar fi aflat „acolo”, suspendate în acel hiperspaţiu extramundan, vibrând ca nişte noduri sau vârtejuri de semnificaţii interconectate cu toate celelalte într-o intertextualitate nelimitată, generând şi conţinând lucrurile lumii ca nişte raţiuni divine.

Andrei Dîrlău

ISBN 978-606-664-836-3